

ВІКОВА СПАДЩИНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Збірник наукових праць

Львів, СПОЛОМ, 2019

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
Львівський навчально-науковий центр професійної освіти
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти
у Львівській області
ДНЗ «Художнє професійно-технічне училище імені Й. П. Станька»

ВІКОВА СПАДЩИНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Збірник наукових статей

Львів, СПОЛОМ, 2019

**УДК 377.3:745.51:75
В 433**

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою Відокремленого структурного підрозділу «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти» Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 4 від 18 квітня 2019 р.)

Рецензенти:

Вдович С.М., кандидат педагогічних наук, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності;

Цимбалюк О.К., канд. мистецтвознавства, Українська академія друкарства;

Копельчак М.П. – кандидат педагогічних наук, ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти» Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

В 433 Вікова спадщина українського народу: регіональний аспект : зб. наук. ст. / [упор. Л. В. Сліпчишин]. – Львів : СПОЛОМ, 2019. – 96 с. : мал. – Бібліогр. в кінці ст.

ISBN 978-966-919-484-8

Подано статті, присвячені висвітленню результатів наукових досліджень і практичного досвіду професійної освіти і навчання, художньої освіти, збереження і розвитку культурної спадщини.

Розглянуто питання регіонального аспекту збереження вікової спадщини, ролі особистості в культурологічних процесах, проблеми підготовки майбутніх фахівців художнього профілю, збереження етнотрадицій в умовах глобалізаційних змін.

Для науковців, педагогів, методистів, керівників і працівників органів освіти, усім, кому не байдужі проблеми художньої професійної освіти і навчання молоді, збереження етнотрадицій та вікової спадщини народу.

© ЛІННЦ ПО НПУ імені М.П. Драгоманова,
ДНЗ «ХІПТУ ім. Й.П. Станька», 2019.

© Стахник А., дизайн, 2019.

ISBN 978-966-919-484-8

© В-во «СПОЛОМ», 2019.

ЗМІСТ

	Вступне слово.....	4
Гнатюк М.В.	Традиції яворівської школи художніх ремесел і актуальні питання мистецької освіти	6
Денькович Н.А.	Пройходження практики майбутніми фахівцями художнього профілю в умовах інклюзивного простору.....	18
Дешиця (Квас) Н.В.	Національна ідея у системі виховання.....	26
Кашшай О.С.	Українські художники в Чикаго: творчий шлях і результати діяльності	36
Плесак С.М.	Музейний простір як засіб формування творчої особистості	46
Сидор М.Б.	Пізнання народного мистецтва через національне виховання як дієва компонента інтегрування сучасних освітніх процесів та соціальних запитів.....	52
Сліпчишин Л.В., Зварич О.Д.	Особливості теслярської майстерності: сучасний зарубіжний досвід ..	60
Стахник А.М.	Актуальність художньо-технічного проектування у професійній (професійно-технічній) освіті.....	72
Ткачик Н.В.	Художній метал в інтер'єрі	82
	РЕФЛЕКСІЇ.....	
	Неперервність традицій як якість професійної освіти	89
	Наші автори.....	94

ВСТУПНЕ СЛОВО

Для кожної нації важливим є культурний простір, в якому вона може самореалізуватися. Механізмами самореалізації є різні процеси, при перебігу яких виникають ситуації, що потребують усвідомлення того, хто ти, які у тебе світогляд і ментальність. Це означає, що культурна мапа країни складається з окремих, але дуже важливих пазлів, між якими в культурологічному сенсі відбувається діалог. Форми культурного діалогу можуть бути найрізноманітніші, головне, щоб вони забезпечили його конструктивність, поліфонічність та ефективність.

У культурному просторі під впливом найрізноманітніших чинників виникають деякі явища, які мають важливе суспільне значення, тож потребують глибокого дослідження на предмет своєї потенційності. Явищ є багато, тому постає питання про їхню роль у середовищі культури.

Без сумніву, в культурному просторі велике значення має освіта, оскільки вона може розкрити потенціали людини і спрямувати їх на зміцнення культури у різних її вимірах. У цьому контексті значні можливості має художня, мистецька освіта різних рівнів, яка через різні культурні ініціативи формує нове бачення культурної ситуації, показує тенденції суспільного життя, дозволяє знайти глибший підхід до розв'язання проблем культурних середовищ. Стає актуальною проблема створення таких культурних подій, які здатні змінити не лише учасників, але й громаду, інституції, регіон. Але при цьому необхідно розв'язати суперечність, яка полягає у тому, щоб узгодити, гармонізувати локальний контекст із світовими трендами.

Ефективність культурних впливів визначається не лише появою їх матеріальних свідчень, але й свідомою участю в культурних процесах. Якщо частина суспільства акумулює зусилля щодо збереження і примноження культурних артефактів, розвитку культури, вона також очікує й на підтримку громади, а не лише тих, кому не байдужа доля традицій, формування української ментальності та історичної пам'яті.

З ініціативи небайдужих до культурних проблем людей вже четвертий рік поспіль на базі ДНЗ «Художнє професійно-технічне училище імені Й. П. Станька» відбуваються конференції, метою яких є пробудити активність громад до збереження традицій духовної та матеріальної культур територій, задіяти етнічні ресурси для самоідентифікації населення, збереження етнотрадицій в умовах глобалізаційних змін, обговорення проблем підготовки майбутніх фахівців художнього профілю і ролі особистості в культурологічних процесах, ролі музеїв у збереженні етнотрадицій, ознайомлення з науково-дослідницькою роботою у контексті збереження традицій та досягнень декоративно-прикладної діяльності українців.

Своє краще пізнається у порівнянні, тому потрібне широке ознайомлення з кращими традиціями, їх збереженням і модернізацією в інших країнах. Це дає можливість з'ясувати, які потенційні ресурси не задіяні і чому, проблеми і недоліки в етнокультурному вихованні молодого покоління.

Щороку учасники конференції відкривають нові грані культурного простору України та українського світу, створеного закордоном нашими емігрантами, що, без сумніву, є корисним для формування активних, творчих і патріотичних громадян.

У цьому збірнику зібрані статті, кожна з яких є цікавим дослідженням, яке може бути використане в освітній практиці.

Слово від упорядника.

УДК 377.36:745.05

М. В. Гнатюк,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

ТРАДИЦІЇ ЯВОРІВСЬКОЇ ШКОЛИ ХУДОЖНІХ РЕМЕСЕЛ І АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

У статті досліджуються передумови зародження і розвиток народного мистецтва Яворівщини, зокрема виробництво мальованих іграшок з дерева, створення і становлення школи художніх ремесел, роль визначних майстрів декоративно-прикладного мистецтва, їх внесок у примноження культурних традицій Галичини. Особливу увагу зосереджено на історії і діяльності художнього професійно-технічного училища, запровадженні нових навчальних курсів і програм, творчості майстрів і викладачів, їх участі у громадському житті краю, створенні та реалізації нових проектів, організації виставок. Окреслено актуальні питання художньої освіти, зокрема значення і розвиток народного іграшкарства для формування світоглядних, естетичних і фізичних потреб дітей.

Ключові слова: яворівське забавкарство, художня освіта і ремесла, школа, традиції, технологія, училище, майстри, виставки, музеї, мистецтво, народні промисли, різьба, розпис.

The article is devoted to the establishment and development of the folk art of Javoriv school of toy-making including the production of animated wooden toys, the creation and establishment of the school of art crafts, the role of prominent masters of decorative and applied Arts, their contribution to enhancing the cultural traditions of Galychyna. Special attention is focused on the history and activities of the artistic vocational school, introduction of new training courses and programs, creative work of artists and teachers, their participation in public life, creation and implementation of new projects, organization of exhibitions. Issues of artistic education, including the value and development of the folk toy-making for the

formation of philosophical, aesthetic and physical needs of children are outlined.

Keywords: *Javoriv toy, zabavkarstvo, art education and crafts of Javoriv, school, traditions, technology, vocational school, masters, exhibitions, museum, art, crafts, carving, painting.*

Актуальність. Містке поняття «школа» часто вказує на історично сформований напрям творчості багатьох поколінь майстрів, художників у певному регіоні чи осередку і водночас може розкривати діяльність конкретного навчального закладу з його матеріальною базою, програмами, педагогами. Ці чинники і визначали діяльність фахових деревообробних шкіл в містах Яворові, Коломиї, Станіславі, Вижниці, Косові, Ясині та інших, що виникли на підготовленому народними майстрами ґрунті. Художнє ремесло з давніх-давен є проявом високої культури, духовності, композиційних і світоглядних аспектів, тож організаційні і творчі надбання регіональних шкіл мають важливе значення для розбудови сучасної мистецької освіти.

Яворівська школа художніх ремесел, нині це ДНЗ «Художнє професійно-технічне училище імені Йосипа Станька», що в смт Івано-Франкове, за понад столітню історію свого існування тісно пов'язана з мистецькими традиціями Галичини. В Яворівській деревообробній школі свого часу навчався скульптор Іван Севера, працювали митці Павло Придаткевич, Богдан та Аріядна Стебельські, Йосип Станько. Уже в післявоєнний (радянський) період училище послужило дороговказом багатьом відомим художникам, педагогам, науковим працівникам, архітекторам, чимало з них і нині успішно працюють у різних регіонах України.

Метою даного дослідження є переосмислення й актуалізація художніх традицій Яворівської школи, використання її надбань для подальшої розбудови сучасної мистецької освіти.

Основними **завданнями** є проаналізувати розвиток народних художніх промислів і діяльність Яворівської школи, висвітлити її внесок у формуванні творчих особистостей, піднятті національної самосвідомості, освіти та культури народу.

Виклад матеріалу. Яворівщина – унікальний і неповторний етнографічний регіон. Її землями проходить Головний Європейський водорозділ, де беруть початок понад тридцять річок що спрямовують свої води до Чорного і Балтійського морів. Нині тут утворений Яворівський національний природний парк – Розточчя, з кришталево-чистими джерелами, різноманітним рослинним і тваринним світом. Цей регіон багатий культурними традиціями і самобутніми виробами з лози і дерева, керамікою, дерев'яною церковною архітектурою, пісенним і хореографічним мистецтвом. Неповторні вироби народних умільців свого часу вивчала художниця Олена Кульчицька. Вона звернула увагу на багатство місцевої вишивки – «яворівки» і загалом вбрання, замальовувала дитячі іграшки, які разом із весільними скринями набули особливого розвитку в кінці XIX початку XX століття. Про них також згадував лікар, письменник і громадський діяч Юрій Липа у листі до свого приятеля Андрія Жука з Відня: містечко Яворів де він перебував у 1943-44 роках «славне від триста літ із забавкарства» [24, с. 470]. Багато було гарбарів, кушнірів, не бракувало мітлярів, боднарів, спеціалістів плетення метрів з рогожі. У жодному місті Галичини домашні промисли не були так укорінені, як у Яворові.

Виробництво мальованих іграшок і скринь, діяльність деревообробної школи та майстрів у різні періоди досліджували працівники Музею етнографії та художнього промислу, Інституту народознавства НАНУ: А. Будзан [1, 2], І. Гургула [11, 12], М. Моздир [18], М. Станкевич [22, 23]. У 80-х роках до Івано-Франкового навідувалася мистецтвознавець і педагог Р. В. Чугай, яка працювала над книгою «Народне декоративне мистецтво Яворівщини» [27]. Вчителі, майстри, а особливо учні, обговорювали її зміст, знаходили на сторінках знайомі прізвища та ілюстрації творів, використовували як посібник. Актуальні проблеми народного промислу висвітлював В. Стефак [22], де поряд з історією виникнення і розвитку традиційних іграшок показав здобутки освітнього закладу, його майстрів та учнів.

У період самостійності України доступними стали матеріали мемуарних збірників митців діаспори, зокрема стаття колишнього директора школи (1942-1944), мистецтвознавця Б.

Стебельського «Школа деревного промислу в Яворові і дещо з історії деревних промислів Яворівщини» [24] і появився ряд публікацій з історії традиційних промислів, іграшкарства, краєзнавства: Л. Герус [4,5], М. Гнатюк [6-10], В. Дацко [13], Б. Жеплинський [15], Н. Косик [17], Б. Тимків, К. Кавас [26] та ін. Окремі відомості з історії яворівського розпису та виробів з дерева містить словник «Декоративно-ужиткове мистецтво», Т.2 [14].

Актуальні питання вивчення, збереження і розвитку традиційних художніх ремесел Яворівщини висвітлювалися у матеріалах науково-практичних конференцій (2016, 2017, 2018 рр.), що відбулися на базі Художнього професійно-технічного училища імені Й. Станька [3], а також у дослідженнях Л. Сліпчишин «Яворівська художня школа: освітньо-мистецький аспект» [21], колективу авторів «Творці яворівських забавок» [16].

В Яворові, ще у першій половині XIX ст. стругані й мальовані іграшки (коники, візочки, птахи, колисочки, тачечки, калатала, тарадайки, деркачі) виготовляли Григорій Бриндас, Остап Глова, Степан Фірчук та ін. У 1896 р. на Малому Передмісті масово займалися виготовленням іграшок. Майже кожна сім'я упродовж року могла виробити близько 3600 штук. У методичних порадах з технології різьблення майстер Йосип Станько вказував, що у другій половині XVIII ст. на Яворівщині розвинулося об'ємне різьблення у вигляді іграшок і тематичної та декоративної пластики. Ці вироби користувалися значною популярністю серед місцевого населення.

Для вдосконалення художніх промислів, вирішення через дитячу забавку українських проблем – підняття духовності й культури народу, виховання і формування творчих особистостей, передові люди краю домагаються відкриття в листопаді 1896 р. «Красового наукового верстату з виготовлення іграшок», який у народі отримав назву «Забавкарська школа». Це була перша і єдина на території України така школа [19, с. 229].

Керівниками й організаторами школи призначають відомих на той час фахівців прикладного мистецтва Павла Придаткевича та колишнього директора столярської школи в Живці Станіслава

Немчиновського. Опікувався нею голова Повітової Ради Іван Шептицький з Прилбич, який звернувся до польського Сейму з клопотанням про надання субвенцій на відбудову ремісничих шкіл і розвиток іграшкарства. 2 березня 1899 року на його засіданні відзначалося, що характер і мистецька вартість яворівських іграшок, оригінальність і дешевизна зробили їх популярними в Галичині і склали конкуренцію закордонним виробам, що дало значний заробіток місцевому населенню. П. Придаткевич мав відповідну фахову освіту, закінчив Державну школу прикладного мистецтва у Львові, Віденську школу художнього промислу і відзначився рядом успішних виставок. З його повідомлень у газеті «Діло» дізнаємося, що термін навчання становив «один рік, і приймали туди таких учнів, котрі звільнені від науки в народній школі. Ця робітня, зорганізована Виділом краєвим, котрий надав їй статут і план науки. Учні, які в однім предметі набрали відповідної вправи, так що той надається до продажу, дістають щотижня винагороду. Запис до школи проводиться протягом року» [20].

У 1905 році школа стає державною й окрім іграшкарства, відкрили відділи: столярський, токарський і різьбярський. Інструкторами працювали місцеві майстри: Іван Лісовський та маляр Пантеля, що зналися на скульптурі та на виробництві дерев'яних мальованих іграшок. І. Лісовський закінчив Яворівську промислову школу і став відомим завдяки роботам у техніці яворівського об'ємного різьблення. Працюючи майстром-інструктором різьбярського відділу, він дотримувався технології й тематики, що були характерними для народного різьблення, це узагальненість, умовність, стилізація і неповторність трактування форм тощо. Проте, у багатьох зображеннях, зокрема окремих деталях фігур, переважав натуралізм. Наприклад, тулуби корів, коней, оленя після опрацювання плоскою стамескою або ножом шліфували наждачним папером, а гриву і хвіст викінчували контуркою чи фучком. Вівці, собаки мали шліфовані тільки голови й ноги, а поверхню тулуба (шерсть) обробляли стамескою, надаючи відповідної фактури. Такі сувеніри можна було бачити в інтер'єрах домівок місцевих жителів ще у другій половині ХХ ст. Методика навчання у подібних закладах базувалася на

копіюванні зразків орнаментів, масок, архітектурних деталей здебільшого класичних стилів.

Майстри школи демонстрували свої вироби на різних виставках. Так, роботи І. Лісовського та Й. Станька належно оцінені і мали великий попит на польській виставці «Торги східні» у Львові 1930 р. Їхніми послідовниками стали Ю. Музичка – відомий іграшкар, столяр, різьбяр, якому належить розробка нових орнаментальних композицій, впроваджених у рельєфному різьбленні, й майстри: Й. Станько, О. Гарапа, О. Баланда, М. Борис, П. Тиндик, П. Квас, А. Пиж, В. Горняк та ін. Загалом, за час існування школи, її очолювали фахівці, які мали значний досвід виставкової й виробничої діяльності: Павло Придаткевич, Станіслав Гноїнський, Богдан Стебельський та інші.

Окрім учнів школи, у Яворові іграшки виготовляли самоуки, а також існувала артіль з їх виготовлення і збуту. Відомими діячами кооперативного руху стали Василь Гдуля і його брат Сенько, скарбник Володимир Духнич, а також майстри Іван Бриндас, Василь Горняк, Юрій Чіп, які не стільки заробляли, скільки зазнавали матеріальних і моральних збитків від перекупників. Зі слів В. Гдулі та В. Духнича, які записав К. Кавас, майстрів рятував від банкрутства директор промислової школи Станіслав Гноїнський, який домігся реалізації забавок у рільничому відділі у Львові. Одну частину грошей за іграшки виділила міська управа Яворова, а іншу після реалізації оплачували натурою – ячменем і вівсом. Періодично до виробничих справ в артілі залучався і Йосип Станько – автор «яворівської жолобчато-контурної різьби». Родини майстрів: Бриндаси, Гдулі, Горбульки, Горохи, Лопачаки, Прийми, Тиндики, Ференци спеціалізувалися на виготовленні окремих видів іграшок. Це здебільшого візочки з одним-двома кіньми, меблики, музичні інструменти (скрипочки, сопілки, свищики, таракальця), дзиги, посуд тощо.

Продукція, що вироблялася на околицях Яворова, була добре відома не тільки на ярмарках Львова, Стрия, Рави-Руської, Городка, Комарного, Жовкви, Любачева, а й за межами Галичини. Щотижня 2-3 вози з дерев'яними виробами вирушали вглиб Польщі, досягали навіть Чехії, Словаччини, Німеччини та

інших країн. Усі види виробів, якими торгували в околицях у 30-х рр. XX ст., виставляли у приміщенні української гімназії, де знаходився етнографічний музей «Яворівщина», створений з ініціативи гуртківців «Рідної школи», а також крамницях міста та с. Наконечного [15].

У виробництві іграшок в основному переважали два типи: столярний і токарний. Яскравими представниками столярного типу тривалий час були Василь Прийма і його дочка Юля. За мізерну плату вони виготовляли їх, щоб діти до них усміхалися. Окремі дощечки з грубішого обтесували сокирою, вигладжували стругом («вісником») на верстаті («кобилці»), а контури заокруглювали ножом. Коліщата для возиків робили з розпиляних упоперек кругляків, отвори яких пробивали металевою трубкою або просвердлювали. На перший погляд, ці вироби є примітивними, насправді ж створені форми пройшли апробацію часом і свідчать про високу професійність народних майстрів, вміння передавати образ і спостережливість. Їх витвори збуджують дитячу уяву і фантазію, приворожують погляд тощо. Декоративна пластика в дереві, підсилена традиційною гамою кольорів (жовте, вишневе, зелене, коричневе, біле) і мотивів («колка», «гіллячки», «цяточки»), надає яворівським іграшкам неповторного веселкового забарвлення і залюбки сприймається дітьми. У розписі, поряд із жовтим та зеленим, домінує вишневий колір. Таку кольорову гаму переважно використовував В. Прийма. Він рідко виготовляв військову техніку, а надавав перевагу неагресивним видам іграшок: птахам, коням, возикам та іншим формам. Свого ремесла навчив також дочок Марію і Катерину.

Токарним способом виготовляли іграшки Степан Тиндик і Михайло Ференц. Акуратно обточену поверхню заготовки ґрунтували олійними фарбами, переважно білою, вишневою, синьою, а далі проробляли деталі. Вони вперше використали анілінові барвники, розведені в ацетоні в рідкорозчинених білилах. Загалом місцеві майстри мало сприймали нововведення, а стійко дотримувалися традиційних плоских форм і конструкцій, виконуючи різні операції з вправністю автомата (навіть коли гасло світло, не припиняли роботи). На жаль, з відходом майстрів старшого покоління виробництво

іграшок занепало. Асортимент і форма виробів значною мірою залежали від попиту на ринках, керівництва в школі, суспільно-політичних подій тощо. На них інколи мали вплив іноземні зразки експоновані на виставках, однак традиційні коники, пташки, возики, колиски засвідчують стійкість і непорушність успадкованих форм та їх художньо-декоративного оздоблення. Вони і в теперішній час є джерелом заробітку і захоплення окремих майстрів.

Важливу роль у збереженні, дослідженні й демонстрації яворівських іграшок відіграв Промисловий музей у Львові. Він оголошував конкурс на кращі проекти, серед яких були вироби, виготовлені в Яворівській забавкарській школі. У Музеї етнографії і народного художнього промислу нині зберігаються численні зразки іграшок, виготовлені в ХХ ст. У 1946 р. на основі артілі імені Т. Шевченка згідно урядового рішення відкрито Яворівську професійну школу художніх ремесел із трирічним терміном навчання, яка за короткий час нараховувала 105 учнів. До новоствореного закладу перейшли працювати місцеві майстри Й. Станько, І. Лісовський, Ю. Музичка, С. Масюк, В. Бульба. Згодом новизну в творчі процеси школи привнесла група різьбярів-переселенців з Лемківщини: О. Сухорський, брати Ілляші, Ф. Стецяк, які працювали в техніці лемківської різьби. Їх поява в Яворові (1950-54 рр.) значно сприяла розвиткові об'ємної різьби. Цією технікою професійно оволодів випускник училища Василь Шпак з Трускавця. Направлені на роботу з Київського (О. Астахов, Ф. Роговець, О. Прокопенко), Львівського (І. Івасюк), Косівського (С. Мельник) художніх училищ, кожний по своєму вдосконалював методику навчання. Тими роками почав працювати випускник Яворівської школи К. Кавас – викладач композиції та народних промислів, автор навчальних посібників і наукових розвідок про своїх вчителів і колег: Й. Станька, С. Мельника, І. Івасюка, які відіграли особливу роль у розвитку художньої освіти в регіоні.

У 80-х роках майстрами і викладачами фахових дисциплін працювали: І. Бабійчук, Б. Бакалець, І. Білик, М. Гамела, А. Дида, В. Духнич, В. Кадук, Є. Кобиця, І. Мазур, П. Малішевський, Д. Патсєв, А. Пенко, В. Хомутовський та інші. Окрім роботи в майстернях учні та викладачі цікавилися

науковими здобутками львівських дослідників, відвідували книгарні, періодично бували на виставках, а часто й самі їх організовували.

Тривалий час училище очолював досвідчений педагог, історик М. Шпільман. Окрім інтенсивної навчально-виробничої, виставкової діяльності (особливо на ВДНГ) тими роками працювали гуртки художньої самодіяльності (хор, ансамблі, духовий оркестр), спортивні секції. На його зміну прийшов різьбяр і технолог В. Турчин, який опікувався методичним забезпеченням навчального процесу. Вже традиційно випускники училища поповнюють ряди студентів вищих навчальних закладів художнього профілю, завдяки фаховій підготовці з рисунку, скульптури, пластичної анатомії, особливо коли їх вів І. Івасюк, інші – в заклади деревообробної галузі, завдяки Б. Романцю. У різні роки училище закінчили: О. Болук – нині кандидат мистецтвознавства, науковий співробітник Інституту народознавства НАН України, І. Гавришкевич – Заслужений діяч мистецтв України, художник, М. Гнатюк – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, І. Дорош – голова правління Тернопільської обласної організації Національної спілки художників України, В. Зорик – директор історико-архітектурного заповідника м. Бережани, О. Ковальов – доцент Глухівського державного педагогічного університету, В. Костишин – генеральний директор Історико-архітектурного заповідника «Давній Галич», О. Олешко – різьбяр, педагог з Полтавщини, М. Сидор – доцент кафедри культурології та мистецької освіти Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка, кандидат мистецтвознавства, Б. Тимків – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва і етнотехнологій Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, В. Ткачук – старший викладач художніх дисциплін Херсонського національного університету, М. Щерба – завідувач художнім відділенням Самбірського педагогічного училища ім. І. Філіпчика, О. Бойкевич – громадський і культурний діяч на

Рогатинщині та багато інших. Як відзначив доктор мистецтвознавства, професор Р. Шмагало, Яворівська школа стала найяскравішим явищем художньої освіти, яка розвинулася на базі традиційного осередку деревообробництва [28, с. 200].

Івано-Франкове художнє професійно-професійного училища ім. Й. Станька нині очолює архітектор В. Гевало. Майстри і викладачі виконують реставраційні роботи, виготовляють іконостаси, вироби вжиткового призначення (меблі) до місцевих храмів. Поряд із навчально-виховною, виробничою роботою організовують виставки, часто у музеї «Яворівщина». Це Антон Гула, Василь Яремін, Роман Приставський, Семен і Тарас Тлусті, Наталя Дюг та інші. Про них схвально відгукнулася голова Львівського осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва Зеновія Краковецька на виставці 2008 р., назвавши її визначною подією в культурно-мистецькому житті Львівщини.

Згодом вироби названих майстрів демонструвалися в залі Косівської регіональної організації спілки художників, далі відбулися виставки в Івано-Франківському краєзнавчому музеї та Львівському музеї етнографії і художніх промислів, про які повідомляли регіональні часописи та йшлося у передачах Юрія Свтушка на обласному телебаченні.

Вже стало доброю традицією на базі училища проводити конкурси професійної майстерності, в яких беруть участь викладачі та учні інших подібних освітніх закладів. Водночас відбуваються і конференції, на які запрошують дослідників, митців, педагогів. Це дає змогу обмінюватися досвідом, вивчати нові методи роботи, обговорювати шляхи вирішення назрілих проблем і видавати збірники наукових статей.

Висновки. У період інформаційних технологій художня освіта набуває особливого значення. Такі мистецькі спеціальності як «архітектура» і «дизайн» не можуть обійтися без малюнку, креслення і проектування (моделювання). Тож перспективним напрямом розвитку школи є вивчення художніх дисциплін (рисунку, скульптури, пластичної анатомії та об'ємного різьблення) і виготовлення рельєфів, дрібної пластики, портретів, статуеток.

Традиційно затребуваним є столярство (виготовлення вікон, дверей, меблів, малих архітектурних форм, сходів), токарство, різьбярство (рамки, шкатулки, скриньки, тарелі), ковальство (брами, решітки, ліхтарі).

Актуальним нині стало будівництво та реставрація храмів, які потребують фахового підходу, вміння і хисту. Тож це також важливий напрям роботи училища. Завдяки старанню його працівників мистецькі традиції Яворівської школи продовжують розвиватися набуваючи нових сучасних форм і отримують подальшу перспективу.

Список використаних джерел

1. Будзан Антон. Різьба по дереву в західних областях України. Київ : В-во АН УРСР, 1960. 107с.

2. Будзан Антон. Яворівські мальовані скрині // НТЕ. № 5. 1968. С. 49-53.

3. Вікова спадщина традиційних художніх ремесел Яворівщини : матеріали науково-практичної конференції (31 травня – 1 червня 2016 р., смт. Івано-Франкове Львівської обл.) / укл. : Л. В. Сліпчишин, В. Б. Гузюк. Івано-Франкове, 2016. 80 с.

4. Герус Людмила. Українська народна іграшка : історія розвитку та сучасні проблеми // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. Т. ССXXX. Праці секції етнографії та фольклористики. Львів, 1995. С. 176-189.

5. Герус Людмила. Українська народна іграшка. Львів : Афіша, 2004. 262 с.

6. Гнатюк Михайло. До історії розвитку школи яворівського деревообробництва // Писанка. Верховина, 1997. № 1. С. 28-31.

7. Гнатюк Михайло. Художнє дерево в інтер'єрі народного житла : монографія. Івано-Франківськ : Плай, 2000. 146 с.

8. Гнатюк Михайло. Яворівській школі – 60 років // Народне мистецтво. Київ, 2007. №1-2. С. 69.

9. Гнатюк Михайло. Яворівська іграшка і скриня : історія розвитку та художні особливості // Вісник Прикарпатського університету. Випуск XXVIII-XXIX. Педагогіка. Івано-Франківськ, 2009. С. 21-27.

10.Гнатюк Михайло.Українська народна іграшка як засіб художньо-естетичного, трудового і національного виховання // Гірська школа Українських Карпат. Наук. фах. в-ня з педагогічних наук. 2017. №17. С. 81-90.

11.Гургула Ірина., Чехович Софія. Народні майстри. Львів : Кн.-журн. в-во, 1959. С. 35-37.

12.Гургула Ірина. Народне мистецтво західних областей України. Київ : Мистецтво, 1966. 75 с.

13.Дацко Володимир. Яворова віть. Літопис рідного краю у життєписах / Енциклопедичний біографічний довідник. Львів : Логос, 2009. 502 с.

14.Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник у 2-томах / за заг. ред. акад. Я. П. Запасака. Львів : Афіша, 2000. Т.2. С. 363-366.

15.Жеплинський Богдан. Традиції «Просвіти» в Наконечному // Яворівщина, 1991. 21 трав.

16. Жеплинський Богдан та ін. Творці яворівських забавок. Львів : Колесо, 2018. 270 с., іл.

17.Косик Наталія, Більська Леся. Яворівська забавка. Львів : Український інститут «Євросоціум», 2014.

18. Моздир Микола. Українська народна дерев'яна скульптура. Київ : Наук. думка, 1980. С155-158.

19. Мала енциклопедія українського народознавства / за ред. чл.-кор. НАН України, д-ра іст. наук, проф. С. Павлюка. Львів : Ін-т народознавства НАНУ, 2007. С. 228-231.

20. Придаткевич Павло. Забавкарська школа в Яворові // Діло. 1897. № 178.

21. Сліпчишин Лідія. Яворівська художня школа: освітньо-мистецький аспект. Львів : Срібне слово, 2017. 240 с.

22. Станкевич Михайло. Іграшки // Антонович Є. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів, 1992. С. 74, 229, 233.

23. Станкевич Михайло. Українське художнє деревообробництво XVII-XX ст. (Концепція декоративності. Історія. Типологія. Художні особливості) Дис. на здобуття вчен. ступ. доктора мистецтвознавства. Львів, 1995. 323 с.

24. Стебельський Богдан. Школа деревного промислу в Яворові і дещо з історії деревних промислів Яворівщини //

Яворівщина і Краковеччина. Регіон. іст.-мемуар. зб. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1984. С. 470-516.

25. Стефак Василь. Від серця яворового // Чарівне веретено. Львів : Каменярь, 1990. С.47-53.

26. Тимків Богдан, Кавас Касян. Виготовлення художніх виробів з дерева : підруч. : у 2-х ч. / за ред. Б. М. Тимківа. Ч. 2. Мозаїка. Випалювання. Розпис. Львів : Світ, 1996. 144 с.

27. Чугай Раїса. Народне декоративне мистецтво Яворівщини. Київ : Наук. думка, 1979. 144 с.

28. Шмагало Ростислав. Мистецька освіта в Україні середина XIX – середина XX ст.: структурування, методологія, художні позиції. Львів : Українські технології, 2005. 528 с., 742 іл.

УДК 377.1

Н. А. Денькович,

НУ «Львівська політехніка», м.Львів

ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ ХУДОЖНЬОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОСТОРУ

У статті розглянуто проблему виховання естетичних цінностей учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти художнього профілю під час проходження практики в умовах інклюзивного простору. Доведено важливість виховання естетичних цінностей через вивчення образотворчого та декоративного мистецтва. Представлено різноманіття навиків та здобутків учнів в процесі проходження практики в інклюзивному середовищі. Проаналізовано основні базові підходи у роботі з учнями з особливими освітніми потребами. Також доведено, як навчальними методами формується любов до традицій українського мистецтва та його збереження.

Ключові слова: естетичні цінності, інклюзивне середовище, освітній простір, мистецтво, практика, майбутній фахівець художнього профілю, професійно-технічний заклад.

The article deals with the problem of raising the aesthetic values of the students of the institutions of professional (vocational) education of the artistic profile during the practice in the conditions of the inclusive space. The importance of raising aesthetic values through the study of fine and decorative art has been proved. The diversity of pupils' skills and achievements in the process of practice in an inclusive environment is presented. The basic basic approaches in work with pupils with special educational needs are analyzed. It is also proved how the educational methods form a love for the traditions of Ukrainian art and its preservation. Key words: inclusive environment, educational simplicity, art, aesthetic values, Ukrainian traditional art.

Key words: *aesthetic values, inclusive environment, educational space, art, practice, future specialist of artistic profile, vocational school.*

Актуальність теми дослідження полягає у потребі вивчення проблеми навчання талановитої молоді за умов інклюзивного навчання та виховання естетичних цінностей під час здобуття ними освіти в закладах професійної (професійно-технічної) освіти художнього профілю.

Педагогічні проблеми формування мистецького простору та його особливості було розглянуто у працях В. Загвязинського [4], І. Зязюна [9], В. Кан-Калика [11], О. Отич [14], М. Поташника [16], О. Рудницької [17], С. Сисоевої [18], та ін. Також взято до уваги праці прогресивних науковців у сфері інклюзивного навчання Л. Будяк [1], Е. Данілавічюте [2], Т. Дегтяренко [3], В. Засенко [8], А. Колупаєва [12], О. Федоренко [21] та ін. Беручи до уваги всі вище згадані джерела та дослідження науковців, ми обрали для себе тему вивчення методів і способів навчання естетичних цінностей учнів художнього профілю в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання під час проведення різних видів практики.

Метою даного дослідження є висвітлення проблем навчання учнів мистецького спрямування в умовах інклюзії та збереження ними традицій народного мистецтва. Для досягнення цієї мети ми поставили такі завдання: дослідити

передумови інклюзивного навчання учнів в мистецьких закладах у нормативно-правових документах України та світу; виявити основні напрями педагогічної роботи з такими учнями; проаналізувати основні види діяльності на практиці; вивчити етапність завдань і специфіку подачі їх у естетично-мистецькій манері; описати чинники, які впливають на формування в учнів естетичних і культурних цінностей; охарактеризувати найважливіші культурні надбання української декоративно-прикладної школи та її вплив на учнів під час проходження практики; довести важливість дослідження цієї теми з наукової точки зору.

Методи дослідження. Автором взято для вивчення нормативно-правовий аспект в наданні освітніх послуг учням з особливими потребами. Для розгляду теми дослідження вивчено навчально-методичне забезпечення та навчальні програми ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище» за ОКР «Молодший спеціаліст» 2017-2018 н/р та 2019-2020 н/р та поправки і вимоги до них [15]. Опрацьовано та описано навчальну практику учнів. А також на практичному досвіді куратора практики доведено можливість виховання високих естетичних цінностей в учнів художнього профілю в групі з інклюзивним простором та збереження ними традицій народного мистецтва. Специфіка у навчальних підходах під час використання диференційованого навчання за В.Сікорським [19] також окреслена в роботі та доведена її ефективність в умовах інклюзії.

Виклад основного матеріалу. Раніше поняття «інвалідність» розумілося з позицій милосердя (необхідно жаліти) та з позицій медицини (необхідно лікувати). Втім зараз пануючою у Європі є соціальна модель інвалідності, яка «інвалідність» (у лапках) розуміє як соціальну проблему, що полягає у соціальних бар'єрах і покладає на суспільство відповідальність за їх усунення.

За даними ООН близько однієї десятої всього населення планети становлять люди з обмеженими можливостями. В Україні ж цей показник становить близько 6% від всього населення. Більш того, за даними, наданими статистикою, щорічно кількість людей з обмеженими здібностями в нашій

країні збільшується. І велика частина з них (приблизно 80%) – це молоді люди студентського та працездатного віку. Шляхом до вирішення цієї проблеми має бути в першу чергу законодавча база, яка регламентує порядок і принципи підходу до освіти особливих дітей. ЮНЕСКО визначає інклюзивне навчання як «процес звернення і відповіді на різноманітні потреби учнів через забезпечення їхньої участі в навчанні, культурних заходах і житті громади, та зменшення виключення в освіті та навчальному процесі». [10]

У країнах Європи, починаючи з 70-х років XX ст., розпочалися процеси, які призвели до прийняття потрібних законів. Це різноманітні події: і звернення батьків і суспільних організацій, і проведення педагогічних експериментів з метою виявлення найбільш ефективної моделі, і багато іншого. У контексті цієї проблеми в Україні вже прийнято потрібні закони.

Верховна Рада України прийняла закон «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, де чітко визначено такі поняття як «особа з особливими освітніми потребами» та «інклюзивне навчання»: «Особа з особливими освітніми потребами - це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади. Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що забезпечує реалізацію права на освіту осіб з особливими освітніми потребами, а також їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство» [7].

16 січня 2018 Президент Петро Порошенко підписав закон №2249-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України». Цим рішенням президент України вивів із вжитку слово «інвалід» [5].

На даний момент є багато ресурсних центрів та інклюзивна освіта доступна дітям у середній школі, як цього вимагають усі закони [6]. Дещо гіршою є ситуація вищої освіти для інвалідів в Україні. В основному це проявляється в непристосованому оточенні. У більшості ЗВО України немає необхідного обладнання та адаптації до фізичних потреб.

У Львівському вищому професійному художньому училищі така можливість надається і для здобуття робітничої кваліфікації, і для здобуття ОКР «Молодший спеціаліст».

Ми будемо обговорювати здобуття та підтвердження професійних навиків на практиці в групі, яка була інклюзивною. Серед 12 учнів у ній було 1 нечуючий, 4 слабочуючих та 7 учнів без особливих потреб. Найкращим результатом у роботі з учнями в рамках інклюзивного простору є підсумкова масштабна практика, де учні показують свої знання та вміння у всіх ланках.

Під час навчання учнів закладів професійної освіти на ОКР «Молодший спеціаліст» за новими навчальними програмами 2018-2020 навчальних років практика в учнів напряму підготовки 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» ОКР «Молодший спеціаліст» в Львівському вищому професійному художньому училищі поділяється на два курси. Таким чином на 1 курсі учні проходять три види практики: пленерну, яка розрахована на 135 годин; технологічну – на 90 годин; педагогічну – на 90 годин. На 2 курсі в учнів цієї спеціальності залишається два види практики: переддипломна, яка розрахована на 135 годин; дипломне проектування – на 270 годин. Загальна кількість годин, відведених на практику, становить 720 год.

Але випуски попередніх груп, де не було змін у навчальних планах і програма практики базувалась на Освітньо-професійній програмі 2009 р. [13], всі ці види практик проходили протягом II семестру на 2 курсі навчання і видів практик було більше. Зокрема, ознайомлювальна практика тривала 60 годин. Тут учні вивчали творчість того чи іншого митця або ж певний вид мистецтва. Найбільш вражаючими були презентації на такі теми, як : «Види декоративно-прикладного мистецтва», «Писанка та писанкарство», «Вітражне та ювелірне мистецтво України». Вивчали творчість таких особистостей як Любов Чернікова та її бренд одягу, брати Кочути та їхня ювелірна лінія прикрас, Олександр Личко та його вітраж і художнє скло, Сидоренко Віктор та його скульптура, Ігор Кухарський та його живопис, Шупляк Олег та його сюрреалізм.

Навчальна практика, яка розрахована на 60 годин., дала можливість учням вивчити та зарисувати основні пейзажні краєвиди Львова та його околиць у час зимового періоду. Крім того учні вивчили експозицію музею народної архітектури та побуту ім. К. Шептицького, а також експонати музею етнографії та художнього промислу, де вони зробили зарисовки народного декоративно-прикладного мистецтва: вишивки, народного костюму, прикрас, писанок, кераміки, ляльок-мотанок, яворівської іграшки, меблів, інтер'єру української хати та ін.

Пленерна практика, яка розрахована на 90 годин, показала знання та навички учнів в зарисовках малих пластичних та архітектурних форм, закутків міста Львова, Жовкви та ін. і їх центральних площ.

Технологічна практика, яка розрахована на 60 годин, дала можливість учням ознайомитись із виробництвом та показати свої практичні вміння не в стінах училища, а на підприємствах та у творчих майстернях.

Педагогічна практика тривалістю 60 годин для куратора групи дала можливість усвідомити, що учні здатні не лише слухати і сприймати інформацію, а ще й її аналізувати та прекрасно подати іншим. За цей час кожен з учнів на основі опрацьованого матеріалу провів чи відкритий урок, чи позаурочний захід, самостійно розробивши конспект уроку, і зумів цей матеріал доступно подати учням. Зокрема, було проведено: позаурочний захід на тему «Українські сакральні митці в еміграції», відкриті уроки з композиції, рисунку, історії флористики, спецтехнології та виробничого навчання.

Переддипломна практика тривала 120 годин, за які був проведений підготовчий етап до виконання диплому. Тут учні під керівництвом куратора знаходили інформацію з технології та історичну довідку на тему своїх дипломних робіт. Згодом цю інформацію згруповували у пояснювальну записку, яка ще містила кошторис, опис матеріалів та поетапність виконання роботи.

На дипломне проектування було відведено 270 год., під час яких учні мали можливість виконати на високому технологічному та професійно-мистецькому рівні виконувати вітражі, графічні роботи, паперову пластику, живопис та ін. Тут

вже робота куратора відбувалась у взаємодії з керівником дипломного проекту.

Загальна кількість годин, відведених на практику, становила 720 год. Їх є достатньо, щоб мати можливість скорегувати та удосконалити знання учнів в різних сферах мистецтва. Цей час для педагога важливий, адже за результатами дипломного проектування він може критично оцінити свою кількарічну роботу. Адже, навіть при роботі з формами диференційованого навчання, помітний результат не лише як професійного педагога, але і як вчителя життя, бо робота в інклюзивному середовищі – це робота з духовною сферою учнів, їх балансом та взаємоповагою один до одного. Це співпраця викладача, який не боїться допустити помилку, та учнів, які цінують щирість.

За словами В.О. Сухомлинського у праці «Народження громадянина», в новому освітньому просторі інклюзії ми формуємо емоційне виховання. «Мистецтво облагороджувати дитину і підлітка вищими почуттями й переживаннями – є мистецтвом співпереживання... щоб уже в роки дитинства людина розуміла й відчувала серцем найтонші душевні порухи іншої людини». Якраз тут і є природне середовище для душевних порухів учнів і співпереживання ними за навчання та діяльність учнів з особливими потребами. Я, як куратор цієї групи та керівник практики постійно ішла до цієї цілі.[20; 525]

Виходячи зі звітів та результату практики, ми дійшли висновку, що інклюзивне середовище у навчанні викликає лише позитивні відгуки. Практичні навички учнів з елементами інклюзії жодним чином не поступались навикам загального учнівського контингенту, а подекуди і перевершували його. У мистецькому освітньому просторі на результати навчання таких учнів значний вплив здійснюють обдарованість і талант. Їхні мистецькі навички у збереженні традицій народного мистецтва та сучасного українського мистецтва дозволяють впевнено сказати, що у них сформувались і закріпились естетичні цінності. Отже, зовсім не важливо, які в тебе особливі потреби. При правильному підході педагога-куратора, створенні позитивного емоційного середовища в групі, результат навчання учнів має бути успішним.

Список використаних джерел

1. Будяк Л. В. Інклюзивна освіта як соціально-педагогічна проблема. Вісник Черкаського університету : [зб. наук. ст.]. Черкаси, 2011. Вип. 196. С. 139–145.
2. Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / за ред. А.А.Колупасової. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
3. Дегтяренко, Т. М. Корекційно-реабілітаційна діяльність : стратегія управління : монографія. Суми : Університетська книга, 2014. 403 с.
4. Загвязинський В. І. Деякі нетрадиційні погляди на творчість. Обдарована дитина. 2006. № 5. С. 40-43.
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України». URL: < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2249-19> (дата звернення 15.03.2019).
6. Закон України «Про охорону дитинства» URL: < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення 15.01.2019).
7. Закон України «Про освіту» URL: < <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 25. 02. 2019)
8. Засенко В. Діти з особливими потребами: пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров'я. Особлива дитина: навчання і виховання. 2014. № 3. С. 20–29.
9. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії : монографія. Черкаси : Вид. від ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. С. 355-356.
10. Інклюзивне навчання. URL: < <https://mon.gov.ua/ua/tag/-inklyuzivne-navchannya> (дата звернення 24.02.2019).
11. Кан-Калик В. А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. М. : Педагогика, 1990. 144 с.
12. Колупасва А. А. Сучасна інклюзивна парадигма в освіті дітей з особливими потребами. Педагогіка і психологія. 2017. № 1. С. 57–63.

13. Освітньо-Професійна програма підготовки Молодшого спеціаліста. Галузь знань 0202 Мистецтво, Напрямок підготовки 6.020208 «Декоративно-прикладне мистецтво» Спеціальність 5.02020801 «Декоративно-прикладне мистецтво» Львів, 2009.

14. Отич О. М. Педагогіка мистецтва у системі мистецьких субдисциплін педагогіки (порівняльний аналіз концептуальних засад). Мистецька освіта в Україні: теорія і практика. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. С. 65-68.

15. Про навчальні плани і програми підготовки молодших спеціалістів у 2018/2019 н. р. URL: < https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/61361/

16. Поташник М. М. Как развивать педагогическое творчество. М. : Знание, 1987. 80 с.

17. Рудницька О. П. Педагогіка мистецтва: пошуки і перспективи. Професійна освіта: педагогіка і психологія : українсько-польський щорічник. Київ ; Ченстохова. 2000. Вип. II. С. 233-234.

18. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. К. : Міленіум, 2006. 344 с.

19. Сікорський П. І. Теорія і методика диференційованого навчання. Л. : Сполом, 2000. 421 с

20. Сухомлинський В. Народження громадянина. В. Сухомлинський. Вибр. твори: В. 5-ти т. Т. 3. К.: Рад. школа, 1977. С. 283–584.

21. Федоренко О. Ф. До питання про впровадження інклюзивного навчання учнів з особливостями психофізичного розвитку: теоретико-методологічні засади. Зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна. 2013. Вип. 23 (2). С. 108–115.

УДК 1.17.021.2

Н. В. Дециця,

Львівське вище професійне училище технологій та сервісу

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ У СИСТЕМІ ВИХОВАННЯ

У статті розглянуто актуальність національного та духовного виховання молоді - майбутнього громадянина

України, розглянуто принципи національного виховання, сутність і особливості національного виховання та роль і співучасть виховника у виховному процесі, порушені основні елементи педагогічної майстерності та важливі проблеми морального та національного виховання, як фактора цілісного формування особистості.

Ключові слова: національне виховання, естетична культура, художні цінності, національні традиції, етнопедагогіка.

The importance of the national and spiritual education of the youth as the quality of future citizens of Ukraine is considered in this article. The principles of national education, the essence and peculiarities of national education, the role and cooperation of the educator in the educational process, the main elements of pedagogical skills and important problems of moral and national education as a factor of integral formation of the personality are investigated as well.

Key words: national education, aesthetic culture, artistic values, national traditions, ethno pedagogy.

Хто виховує молодь народу, той запевняє існування того народу, той будує сильні родини, громади, суспільство і націю. Немає сумніву, що проблеми виховання вимагають сильної волі, жертви та зусиль. Справа не тільки в тому, щоб зберегти дитину у своєму середовищі, але щоб передати їй поняття естетичних цінностей, тобто розуміння краси, чарівність людини, художній смак і таке інше.

Становлення української державності, інтеграція у європейське і світове співтовариство, відмова від тоталітарних методів управління державою і побудова громадянського суспільства передбачають орієнтацію на Людину, націю, пріоритети духовної культури, визначають основні напрямки реформування навчального та виховного процесів.

Стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднуючого, консолідуючого фактора у суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави. Процес виховання органічно поєднаний з

процесом навчання молоді, опанування основами наук, багатством національної й світової культури. Ідеалом виховання є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна й національно свідома людина, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатна до самоаналізу, саморозвитку і самовдосконалення.

Як потреба віри, так і прагнення бачити і сприймати красу в людини є вродженими – це великий задум нашого Творця, це вияв властивостей самої людської душі. Культура людини залежить не тільки від її багатих знань, освіти, матеріального доробку, але від благородності душі, шляхетності серця.

Особливу стурбованість викликає дефіцит духовного розвитку дітей та юнацтва, бо саме в цьому віці закладаються основи особистості, її творчої неповторності і прогаяне в цей час відтворити, надолужити важко, а переважно – неможливо.

Основи естетичної культури та діяльності закладаються з самого раннього віку, а тому це краще робити на принципах творчого партнерства молодших і старших учнів. Основне тут залежить від досвідної підготовки, рівня естетичної вихованості, знання національних традицій та народної педагогіки самих вихователів (вчителів) і, звісно, батьків.

Необхідно прилучати молодь до художніх цінностей, розширювати їх участь у різних формах художньої творчості – це фольклор, народні ремесла, книга, музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура і пам'ятки культури, кіно, телебачення та інші засоби масових комунікацій. Велику увагу слід приділяти екскурсіям і мандрівкам по рідному краю для вивчення минулого і сучасного регіонів; освоєнню науки про своє здоров'я, добиваючись єдності здоров'я, істини, добра і краси. Послідовно прилучати молодь до збереження і охорони природи, формуючи навички культурного ставлення до неї; розвивати у школярів інтерес до екологічної проблематики.

Особливу увагу слід звертати на формування культури і навичок естетичного сприйняття краси смисложиттєвих цінностей. Адже естетичне виховання покликане формувати свідомість людей в дусі поваги і приязні, товариськості і

дружби, передбачаючи взаємодію культур, подолання національної обмеженості естетичного сприймання, підвищення культури міжнаціональних відносин.

Важливим принципом реалізації програми естетичного виховання є інтегративний підхід, який відповідає самій універсальній природі такого виховання і може бути втілений в життя при підтримці батьків, вчителів та громадськості, які своєю участю нададуть цьому вихованню барв та акцентів.

Ми бачимо пропаговану телебаченням вульгарну «масову культуру» західного світу, яка формує бажання нашої молоді жити за взірцем американських зірок, мільйонерів та мільярдерів, які твердять, що батьківщина там, де гроші, байдуже, як вони здобуті. Мимоволі згадуються слова Т.Г. Шевченка: Нащо нас мати привела:

Чи для добра, чи то для зла?

Нащо живем, чого жадаєм?

Український народ повинен випростатися на весь зріст і довести самому собі й усьому світові, що ми великий, талановитий, працьовитий народ, який любить свою Батьківщину і заслуговує на повагу. Сьогодні особливо актуально звучать слова палкого борця за Україну В'ячеслава Липинського: «Ніхто нам не збудує держави, коли ми її самі не збудуємо і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути».

Отже, актуальність теми полягає в необхідності національного та духовного виховання в умовах загальної середньої школи, і, насамперед, у необхідності цього в початкових класах, коли у дітей формується світогляд, щоб це формування не було викривленим, а спрямовувалось у позитивне русло.

Однією з найважливіших педагогічних закономірностей є та, що в процесі формування особистості, а отже, й підростаючого покоління, найефективніші шляхи пізнання – від рідного до чужого, від близького до далекого, від національного до міжнаціонального, світового. Національна система виховання, яка ґрунтується на міцних підвалинах культури рідного народу минулих епох і сучасності, найбільшою мірою

сприяє соціальному престижу інтелектуальності, освіченості та інтелігентності як складових духовності людини.

Національна система виховання постійно відтворює і поглиблює емоційно-естетичний, художньо-творчий, моральний та інтелектуальний компоненти свідомості рідного народу, створює умови для розвитку і розквіту природних задатків і талантів кожного громадянина України, формування духовного потенціалу – найвищої цінності нації та держави.

Корені національної системи виховання заглиблюються в далеку історію, яка є свідком появи перших принципів, підходів, форм і методів виховної роботи, утвердження пріоритетності етнопедагогіки і народознавства, родинного виховання і сімейних духовних цінностей, формування національної свідомості і духовності.

Ще з давніх-давен школа покликана не лише давати людині певний запас знань, а й сприяти її всебічному духовному розвитку. Якщо подивимось у вікно історії, то неодмінно помітимо, що проблема виховання хвилювала ще античних філософів. Зокрема Сократ: «...те й робив, що переконував кожного (...), й молодого і старого, старатися найперше не про тіло чи гроші, але про душу, щоб вона була якнайкраща». Подібного переконання тримався Аристип з Кирени, який вважав, що краще бути бідним, ніж невіжою, бо якщо перший не має грошей, то другий позбавлений образу людини.

У ті часи, як бачимо, моральне виховання було важливим. То що вже говорити про сучасність, коли потік інформації зріс не в сотні, а в мільйони разів, і коли відсотків вісімдесят з неї є не лише непотрібними, а й шкідливими.

Якщо розум людини формується в основному в дитинстві, то духовний фундамент закладається в юності. І власне тут важливо, на мою думку, щоб кожен навчився не лише сприймати, а й детально аналізувати інформацію. А це повинно відбуватися вже на основі певного, сформованого світогляду.

Українська національна система виховання завжди виступала і виступає як самобутнє культурно-історичне явище, але водночас є складовою світового і західноєвропейського процесу, що донедавна вкрай заперечувалося радянською педагогічною теорією, на сьогодні і російською.

До національних традицій виховання, відстоюючи їх пріоритетність перед вітчизняними і зарубіжними теоріями виховної роботи серед учнівської молоді, постійно звертались і пропагували їх невичерпні можливості К.Ушинський, М.Драгоманов, І.Огієнко, М.Грушевський, С.Русова, Г.Вашенко.

Теми, які засвідчують національні риси виховання дітей в Україні, особливо в селянських сім'ях, знаходимо в творах Т. Шевченка, І. Франка та інших видатних письменників.

Питанням виховання учнів на національних традиціях найбільш глибоко і змістовно займався видатний український педагог-новатор В. Сухомлинський. Важливим джерелом його творчості була класична педагогічна спадщина, без усвідомлення і використання якої неможлива висока культура та результативність педагогічної праці. «Народ – живе, вічне джерело педагогічної мудрості, – говорив великий педагог, – якби у нас не було постійного духовного спілкування з людьми, ми не могли б успішно вчити і виховувати молоде покоління».

Прогресивна етнопедагогіка українського й інших народів нашої країни не тільки надихала В. Сухомлинського вдосконалювати свою працю і працю своїх колег, а й орієнтувала на пропаганду ідей виховання в дітей і молоді безмежної любові до України, глибокої любові до трудової людини, дійової готовності подати їй допомогу в біді. Він наголошував на вихованні в дітей пошани до праці, трудової майстерності й кмітливості.

Особливу увагу Василь Олександрович радив звертати на виховання в учнів дбайливого ставлення до природи, її багатств, духовне збагачення людини в поєднанні з постійним спілкуванням з природою. «Краса природи, – говорив він, – відіграє велику роль у вихованні духовного благородства. Вона виховує в душі підлітка здатність відчувати, сприймати тонкощі, відтінки речей, явищ, порухи серця». На практиці педагог втілював у життя цю ідею, створивши школу під голубим небом.

Дуже високо цінував В. Сухомлинський у народній педагогіці традиції мудрої любові до дітей, гуманного підходу до них, поєднаного з розумною вимогливістю, використання в

навчанні і вихованні скарбів рідного слова, підпорядкування книжних знань реальним потребам життя.

Григорій Ващенко був третьою постаттю в полтавській когорті педагогів (А.Макаренко, В.Сухомлинський, Г.Ващенко). Історія дала йому шанс вижити і зберегти себе. Г.Ващенко вказує нам шлях до людської душі, куди, зрештою, неможна потрапити без Бога і без волі самої людини. Він орієнтує українську педагогіку на створення умов для духовного самовдосконалення людини - з опорою на християнські та національні цінності, що втілено ним у відомій формулі українського виховного ідеалу: «Служіння Богові і Україні».

Читаючи твори Ващенко вчителі, а особливо педагогічно-теоретики звертають увагу на незвичні для нас релігійність та націоналізм. Тим Ващенко відрізняється від інших теоретиків, адже власне він переважно вдається до полеміки у сферах християнсько-релігійного та патріотичного пафосу. Етика релігії, як така, є основним джерелом, основною частиною такого великого організму, як педагогіка.

Педагогічна думка Г.Ващенко базується в основному на християнській етиці-етиці любові. Вона є практичною для усіх трьох основних напрямів християнства: католицизму, який базує своє вчення на «постаті Ісуса Христа» (Христоцентризм); православ'я, яке глибоко шанує постать Богоматері; та протестантизму, де вважається, що особа Бога є центром усього (теоцентризм). Християнсько-релігійні погляди Ващенко характерні не тільки для християн, але й для усіх трьох напрямів релігійних течій: теїзму, деїзму, пантеїзму.

Педагогічні твори Ващенко, які побудовані на християнсько-релігійних принципах можуть, однаке, використовуватися у всіх трьох напрямках християнських і світових філософій. Це вказує на великий та глобальний погляд Григорія Ващенко, який своєю наукою став справді одним з найбільших педагогів нашого часу і взагалі в історії людства. За словами Г.Ващенко: «Тільки на основі високих ідеалів може утворитись міцна, суцільна особистість. І, коли ми хочемо виховати в українській молоді міцну волю і суцільність характеру, треба перш за все прищепити їм прагнення до високої мети. Такою метою є благо і щастя Батьківщини. Отже,

виховання повинно йти під гаслом: СЛУЖБА БОГОВІ Й БАТЬКІВЩИНІ. На основі цього гасла, першою абсолютною вартістю є Бог, другою Батьківщина».

Людське життя - це мандрівка, насичена пошуками, відкриттями, успіхами і невдачами, хвилями радості і смутку. Скільки б людина не знаходила щастя, які б не отримувала задоволення в житті, в глибині серця залишається певний смуток і неспокій. Як казала моя бабця, життя сповнене непорозумінь і тихого смутку. Чому? Та, тому, що світ сам з себе не може вповні задовольнити людину, бо вона не призначена тільки для світу, але для життя вічного. Життєва мандрівка є тільки дорогою додому «Отця, що на небі». Тому неспокійне людське серце, доки не спочине у Бозі, бо від Бога людина вийшла і до нього повертається.

У процесі відродження й утвердження національної системи виховання відновлюються принципи, норми народної моралі, яка за своєю суттю є загальнолюдською. Одним з провідних принципів національного виховання в сім'ї має стати принцип культуровідповідності – опанування молодими поколіннями певних набутків народної культури.

Відомий український педагог Софія Русова твердила: «Національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли його творчі сили не будуть покалічені, а, навпаки, дадуть нові оригінальні, самобутні скарби задля вселюдського поступу: воно через повагу до свого народу виховує в людях пошану до інших народів» [15].

Важливі положення про національне виховання сформулював письменник Микола Євшан (1889-1920). Він зазначав, що «українська національна ідея мусить увійти в основу виховання українських поколінь, стати для них новою релігією, увійти в їх кров». [8, 361]

Микола Євшан визначив завдання національного виховання: «Пробудження і витворення історичної свідомості, усвідомлення та показ історичного буття нації – це головне завдання національного виховання – це використання всіх культурних цінностей нації, творення і підготовлення ґрунту, на якому ті цінності могли би примножуватись... Третє завдання національного виховання – громадська свідомість...».

Живучи у незалежній Україні ми не стали незалежними чинністю. Не останню роль відіграє комплекс меншовартості, який нам прищеплювали століттями і якого так важко позбутися. На жаль, цей комплекс дається взнаки і серед політичної еліти, і на побутовому рівні. Найбільше він виявляється у ставленні до мови, спричиняючись до зникнення мовного середовища. Йдеться про українців з діда-прадіда, які чомусь соромляться говорити рідною мовою. Загляньте в українські школи Києва чи інших промислових міст: навіть учителі, не кажучи вже про учнів, вийшовши з уроку української мови чи літератури, переходять у спілкуванні на російську. Відомо чимало сімей – нормальні українські сім'ї, – вдома спілкуються українською мовою, а вийшовши на вулицю, починають говорити російською. Дуже часто можна зустріти сільських юнаків та дівчат, які, потрапивши до столиці чи великого міста, починають немилосердно калічити гарну українську вимову, підлаштовуючись під колись «общепринятый язык».

У справі відновлення почуття національної гідності величезне значення має висвітлення правдивої історії українського народу, повернення до культурних надбань, відкриття наново призабутих пам'яток нашої спадщини, повернення імен видатних українських вчених, художників, композиторів, видатних політиків, імен тих українців, які збагачували чужу культуру, починаючи з відомих імен Юрія Котермака, Феофана Прокоповича, Георгія Кониського і завершуючи постатями останнього століття: Михайла Остроградського, Архипа Люльки, Івана Пулюя, Юрія Кондратюка, Сергія Корольова, Володимира Вернадського, не кажучи вже про такі популярні в культурі постаті як Ілля Рєпін, Петро Чайковський, Микола Гоголь, Костянтин Ушинський, Володимир Короленко та багато інших.

На світанку становлення російської академії наук з-поміж 20-ти академіків 13 були українцями, 90 відсотків шкіл Росії відкриті українцями, першим міністром освіти Росії був українець – випускник Києво-Могилянської академії граф Завадовський. У 1751 році із 10-ти членів священного Синоду 9 були українці. Усі єпископські кафедри Росії займали лише

українці. Але ж і там, як писав наш відомий учений-філолог і громадський діяч І. І. Огієнко, «вони виявили талановитість нашу, славили себе і свою Україну». [7, 42]

Отже, ми можемо і мусимо перебороти в собі клятий мікроб неповноцінності. Ніхто: ні француз, ні японець, ні американець – не прийде вчити нас національної гідності. Ми самі маємо осмислити нашу природу й історію, прислухатися до голосу крові й зрозуміти, що ми є часткою великого і гордого народу, що нам є чим пишатися, що ми заслуговуємо на повагу до себе.

Корені національної системи виховання заглиблюються в далеку історію, яка є свідком появи перших принципів, підходів, форм і методів виховної роботи, утвердження пріоритетності етнопедагогіки і народознавства, родинного виховання і сімейних духовних цінностей, формування національної свідомості і духовності.

Тому, тільки на основі високих ідеалів може утворитись міцна, суцільна особистість. І, коли ми хочемо виховати в українській молоді міцну волю і суцільність характеру, треба перш за все прищепити їй прагнення до високої мети. Такою метою є благо і щастя Батьківщини. Саме тому виховання повинно йти під гаслом: «СЛУЖБА БОГОВІ Й БАТЬКІВЩИНІ». На основі цього гасла, першою абсолютною вартістю є Бог, другою Батьківщина.

Список використаних джерел

1. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава, 1994. 191 с.
2. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич, 1997. 214 с.
3. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. 3-тє вид., доопрац. і доп. К. : Знання, 2008. 566 с.
4. Виховання української еліти в системі національної освіти України: матеріали наук.-практ. конф. (19–20 червня 1997) / під ред. В. Вовка, І.Б. Ковальчука. Львів : За вільну Україну, 1997. 146 с.
5. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Львів, 1996. 238 с.

6. Гнутель Я. Виховна робота в сучасних умовах: теорія і методика. Тернопіль, 1998. 264 с.
7. Дроб'язко П. Українська національна школа: витоки і сучасність. Київ 1997. 184 с.
8. Деформація українського менталітета. 2000. 2002. № 49: Форум. С. 1,7.
9. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. Київ 1993. 123, [2] с.
10. Зайченко І. Питання української національної школи. «Світло». Педагогіка і психологія. 1994. № 3.
11. Нариси історії українського шкільництва (1905-1933) / за ред. О. Сухомлинської. Київ 1996.
12. Національне виховання дітей і молоді: Концепція. Рідна школа. 1995. № 6.
13. Огірко О. Християнсько-етичне виховання молоді. Львів, 2002.
14. Ортинський І. На шлях істини. К. : Видавництво оо. Салезіян, 1997. 19 с.
15. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ, 1996. 394 с.
16. Сірополко С. Історія освіти в Україні. Мюнхен : Видавництво Товариства друзів Григорія Ващенко; 1947. 95с.
17. Сухомлинський В. Вибрані твори: в 5-ти т. Київ, 1976. 654 с.
18. Сявакко Е. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. Київ, 1974.

УДК 75.03+7.07-05(477.87)

О. С. Кашишай

Інститут мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка, м.Київ

УКРАЇНСЬКІ ХУДОЖНИКИ В ЧИКАГО: ТВОРЧИЙ ШЛЯХ І РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджується творча спадщина українських художників – представників діаспори з м. Чикаго, США, зокрема Юрія Скорупського, Еріки Комоні та Василя Федорука.

Висвітлюється їх творчий шлях, описується творча і виставкова діяльність, оцінюється її значення для розвитку і популяризації українського мистецтва за кордоном. Застосовується бібліографічний, мистецтвознавчий і загально-науковий методи дослідження. Наводяться фактичні дані, які дозволяють зрозуміти масштаб творчої діяльності означених митців в контексті національної культури.

Ключові слова: українські митці – емігранти, художники діаспори, українське мистецтво діаспори.

The creative inheritance of the Ukrainian artists is investigated - representatives of diaspora from Chicago, USA, in particular Yuriy Skorupskyj, Erica Komoni and Vasyl Fedoruk. It is illuminated their creative way, the creative and exhibition activity is described, its value is estimated for development and popularization of the Ukrainian art abroad. Bibliographic, art-study and general-scientific methods of research are applied. Factual data that allow us to understand the scale of the creative activity of the noted artists in the context of national culture are presented.

Keywords: the Ukrainian artists - emigrants, artists of diaspora, Ukrainian art of diaspora.

Постановка проблеми. Одним з важливих напрямків дослідження українського мистецтва є вивчення творчої діяльності митців діаспори. Проживаючи поза територіальними межами держави, вони продовжують активно реалізовувати себе, репрезентуючи в світі українську культуру з властивими їй унікальними рисами і особливостями регіональних проявів. Уявити українське мистецтво без українських митців, що живуть і працюють за кордоном, сьогодні неможливо. Сформувати цілісну картину розвитку художньої культури нації можливо на засадах синхронного вивчення мистецьких явищ, що відбуваються паралельно як в Україні, так і в українських громадах в інших країнах.

Тож сьогодні шире зацікавлення викликають події творчого життя в осередках української культури по всьому світу, де нині живе і працює нова генерація художників діаспори, досягнення котрих потребують вивчення і залучення до загальних процесів розвитку національного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що творчість закордонних митців-українців активно вивчається в останні десятиліття, дозволяючи впізнавати нові імена. Одним з перших звернувся до художників діаспори, ще маловідомих тоді українському мистецтвознавству, Р. Яців, який ще у 1980-х рр. розпочав роботу з пошуку і систематизації матеріалів про постаті художників Е. Козака, Р. Лісовського, П. Андрусіва.

Значний внесок у висвітлення творчого доробку художників української діаспори здійснив О. Федорук, завдяки науковій діяльності котрого були відкриті імена живописців М. Бутовича, В. Хмелюка, Л. Морозової, а також скульптора П. Капшученка. В різні роки до вказаної теми зверталися Г. Новоженець-Гаврилів, Г. Горбунова, С. Герегова, Ю. Рубашов, А. Трембицький та ін.

Одним з ґрунтовних видань, присвячених українським митцям закордоном, є праця «Українські митці у світі» [2], автор і упорядник якої Г. Стельмашук розмістила творчі біографії майстрів декількох поколінь. Інформація супроводжується фотографіями авторів, а також їхніх творів. Зокрема, в книзі представлені імена так званої четвертої хвилі еміграції наймолодшого покоління, яке виїхало з України наприкінці ХХ – початку ХІХ ст. Видання супроводжується науковим висвітленням проблеми еміграції творчої інтелігенції упродовж ХХ ст., що разом з біографічними даними утворює цілісну картину сучасного українського мистецтва діаспори. Якість поданого матеріалу і унікальність біографій роблять працю одним з важливих джерел, яке дозволяє ознайомитися з широким колом митців-українців у світі.

Великий обсяг фактичного матеріалу надає Л. Вашук, аналізуючи документи Центрального державного архіву зарубіжної українки про творчість українських художників в світі [1; 119]. В своїй праці вона здійснила джерелознавчий огляд документів ЦДАЗУ, присвячений життю українських художників-емігрантів, висвітлила важливі події їх мистецького життя, надала цікаві відомості про експонування їх творів в різних країнах.

У наш час, коли національне мистецтво відшукує власне місце в світовому художньому процесі, вивчення діяльності українських художників діаспори є надзвичайно актуальним. Усвідомлення того факту, що процеси розвитку українського мистецтва в країні і за кордоном відбуваються паралельно, спрямовує увагу сучасних дослідників на творчість майстрів діаспори з метою заповнення низки «білих плям» у вивченні мистецьких процесів серед українців закордоном.

Мета статті. Дослідити творчу спадщину художників української діаспори Юрія Скорупського, Еріки Комоні та Василя Федорука в контексті розвитку українського мистецтва закордоном.

Виклад матеріалу дослідження. Українською діаспорою називають всіх етнічних українців, які мешкають поза політичними кордонами своєї історичної батьківщини, але продовжують підтримувати з нею культурні і духовні зв'язки. Найчисленніші українські громади зосереджені в США, Канаді, Австралії, Польщі, Чехії, Іспанії, Італії, Франції, Німеччині, Аргентині, Уругваї, Норвегії та ін. Майже усюди вони об'єднуються навколо українських громад, підтримуючі зв'язки, зберігаючи корені і звичаї, навчаючи дітей мові, культурі, історії, народному мистецтву. І хоч вважається, що представники сучасної молодії діаспори відрізняються від старшого покоління значно меншим рівнем культурної та політичної орієнтованості, тим не менш все одно українці здебільшого гуртуються навколо своїх громад.

Сьогодні є цілий ряд українських художників, які емігрували в різні роки і стали всесвітньо відомими, зокрема Лео Мол, Едвард Козак, Петро Анрусів, Яков Гніздовський та ін. Багато митців з України опинилися за кордоном, зокрема в США, в результаті останньої потужної хвилі еміграції наприкінці 1980-початку 1990-х рр. Деякі з них знайшли себе в нових умовах, продовжуючи творчо працювати і реалізовувати художньо-виставкові, навчально-просвітницькі проекти. Об'єднуючись навколо українських громад, вони ведуть активне соціально-культурне життя, зберігають контакти з Україною, пропагують українське мистецтво світові, долучаючи до нього нових цінителів з інших країн.

Однією з таких активних українських громад є громада в США, зокрема в Чикаго, де живуть і працюють художники з різних регіонів України. На початку 1990-х рр. своє місце в житті громади віднайшло творче подружжя Юрія Скорупського і Еріки Комоні. Приїхавши до США цілком сформованими майстрами, вони змогли успішно реалізуватися в США як яскраві та своєрідні автори. Кожен з них працює в своїй сфері: Юрій – живописець і монументаліст, Еріка – графік, маляр, майстер з розпису тканин, кераміст, дизайнер. Також вони привнесли в життя громади нові креативні ідеї, організувавши діяльність об'єднання «Доля», яке багато років поспіль займається популяризацією українського мистецтва в Америці. Група «Доля» за довгі роки своєї роботи представила американським глядачам твори самих відомих українських митців, експонуючи їх в різних галереях та виставкових залах, збираючи навколо цих заходів широке коло любителів мистецтва.

Юрій Скорупський нині один з відомих в Америці художників, що здобув визнання в професійних творчих колах. Живописець і одночасно майстер–універсал, який звертається до різних видів мистецтва для реалізації своїх задумів. Вільне відчуття характеру різних мистецтв йому надала гарна фундаментальна освіта, а також постійні експерименти з техніками і матеріалами. Він сформував власну образотворчу мову, характерну і впізнавану, яка, тим не менш, спирається на класичні традиції і досягнення світового живопису, зокрема імпресіонізму. Він є членом Американської мистецької коаліції і Національної спілки художників України.

Народився в 1965 р. в м. Рава-Руська Жовківського району Львівської області. Опановувати ази майстерності розпочав ще у славнозвісному Янівському художньому училищі (нині Художнє училище ім. Й. Станька), де навчався різьбленню по дереву і вивчав традиції народних промислів Яворівщини, зокрема «забавкарської школи». В училищі за успіхи отримав медаль і особливе звання «Майстер – Золоті руки».

Після училища деякий час навчався у Московському державному університеті культури та мистецтв. Згодом у 1986 р. поступив до Львівського державного інституту

декоративного та прикладного мистецтва (нині Львівська національна академія образотворчого мистецтва), який закінчив у 1991 р.

В 1987 р., ще під час навчання у Львові, художник сформував неординарну для того часу арт-групу «Доля», до якої увійшли його однокурсники і деякі педагоги. Група організовувала виставки і представляла митців в різних проектах. Зокрема, у 1989 р. група взяла участь в програмі з обміну досвідом між студентами Львівського державного інституту декоративного та прикладного мистецтва і Університету Медісон-Вісконсин в США. Ця поїздка стала доленосною – у 1991 р., відразу після закінчення інституту, Юрій разом зі своєю дружиною художницею Ерікою Комоні і декількома друзями приймають рішення емігрувати до США, в Чикаго. Тут, без протекції, грошей і зв'язків, вони почали новий етап життя, не припиняючи творчо працювати.

З 1993 р. майстер бере активну участь у групових та персональних виставках в США, займається живописом, виконує замовлення на станкові твори і монументальні розписи у церквах, побудованих діаспорою. Зокрема, розписав українську греко-католицьку церкву Непорочного зачаття Св. Діви Марії (Пейлос-Парк, США). У православній церкві Святої Трійці в Чикаго створив розписи на сюжети «Христос у Гетсиманському саду» та «Воскресіння дочки Іаїра», допоміг оновити фрески у кіотах і відтворив деякі дерев'яні різьблені елементи церковного декору в храмі.

Одночасно подружжя веде роботу по розвитку діяльності об'єднання «Доля», організовуючи групові і персональні виставки для обдарованих українських живописців, графіків і скульпторів в музеях і галереях США: відшукує можливості співпраці з американськими мистецькими інституціями і спонсорами, привозить до США і виставляє твори відомих українських художників, організує художні аукціони в Українському інституті модерного мистецтва у Чикаго, готує та видає публікації про тих митців, з якими співробітничав «Доля». Події, які проводяться під егідою «Долі», з часом стають більш масштабними і приваблюють не тільки українську громаду, але й американських колекціонерів і галеристів. На сьогодні «Доля»

провела понад 40 художніх виставок, серед яких «Семеро вітрів» (1993), «Мелодії різдвяної ночі» (1995), «Українські легенди і фольклор» (1995), виставка українського класичного мистецтва (2007), персональні виставки О. Бородая, В. Патики, О. Дмитрієва, О. Кудрявченка, М. Безпалків та ін. [1; 2]. Також на виставках «Долі» приймають участь українські митці, які проживають у США – Ака Перейма, В. Качуровський, Л. Сальтер, О. Ткаченко, Є. Прокопов.

Художній дар Юрія Скорупського реалізується переважно в жанрі пейзажу, зокрема через імпресіоністичний підхід фіксації швидкоплинних станів в природі. Йому властива і романтична ідеалізація, в якій розкривається щире захоплення тим, що його надихає. Автора приваблюють розкішні панорами із зображенням різних за характером краєвидів, безкрайні поля маків і польові квіти, озера з водяними ліліями, що віддзеркалюються у воді, жінки – танцівниці і балерини. Пише він західноукраїнську природу і мічиганські ландшафти, відображає суто американські пейзажі і добре впізнавані українські мотиви.

Творча манера майстра, що сформувалася за роки роботи, характеризується поєднанням широких динамічних мазків і тонких лісірувань. В роботі він застосовує як мастихін, так і пензлі, використовуючи різні комбінації прийомів для передачі певних станів і настроїв природи. Він неперевершений колорист, який сміливо експериментує в колірних гаммами, утворюючи різні за настроєм і темпераментом композиції.

Роботи Ю. Скорупського нині зберігаються у колекції Інституту сучасного мистецтва в Чикаго, приватній колекції Джорджа Буша та інших колекціях в США. Його твори також представлені в зібраннях музеїв України, Естонії, Польщі, Чехії, Німеччини, Канади, Великобританії. Юрій ніколи не поривав відносин з батьківщиною, продовжуючи представляти свої роботи на виставках в Україні та підтримуючі контакти з іншими майстрами і галереями. Зокрема, у 2008 р. він представив звітну виставку своїх творів у Національному музеї у Львові ім. А. Шептицького.

Еріка Комоні, яка приїхала в Чикаго разом з чоловіком у 1991 р., працює в широкому полі різних видів мистецтв, зокрема

у кераміці. Але найбільше відома як неперевершений майстер розписів тканини.

Художниця народилася в 1965 р. в с. Холмок Ужгородського району Закарпатської області. Оскільки схильність до творчої діяльності вона проявляла з самого дитинства, поступила на навчання до Ужгородського училища декоративного мистецтва. За словами мисткині, величезний вплив на її формування справила зустріч з відомим в роки її дитинства угорським народним майстром-гончаром Іштваном Фозекошем, в якого вона брала уроки ліплення. Завдяки цьому знайомству художниця засвоїла технологію створення чорнолощеної кераміки, поширеної на Закарпатті, і навіть присвятила їй свою дипломну роботу. Згодом її авторські керамічні витвори почали активно експонуватися на регіональних, республіканських та всесоюзних виставках, були закуплені до музеїв Ужгороду, Києва і Москви [2].

В 1987 р. майстриня поступила до Львівського державного інституту декоративного та прикладного мистецтва (нині Львівська національна академія образотворчого мистецтва), який закінчила так само, як і Юрій, у 1991 р. тут вона вчилася у О. Волошенко, Б. Коржа, І. Микитюка, брала активну участь в художньому житті Львова, зокрема, разом з чоловіком Ю. Скорупським працювала як учасник мистецького об'єднання «Доля».

У 1991 р., коли подружжя переїхало до Чикаго, мисткиня зосередилася на малярстві, графіці і розписі тканин. В нових умовах важливим став її практичний досвід в широкій галузі декоративно-вжиткового мистецтва. В 1992 р. Еріку Комоні запросили працювати дизайнером у відому компанію Р. Ларенте в Чикаго, завдяки чому розпис тканин став не тільки хобі, а і роботою: Розробляючи дизайн тканин і моделі одягу, художниця широко розкрила свої образотворчі можливості, виявила дар символічного трактування. Її роботи вирізняються застосуванням декоративних можливостей лінії і контуру, ритму і кольорової плями. Композиції побудовані здебільшого на домінуванні кольорово-площинного принципу і тяжіють до абстракції. Вона розробляє і розписує ексклюзивні моделі одягу, оздоблюючи їх неймовірно прекрасними розписами, що

перетворюють речі на витвір мистецтва. Інколи ці малюнки за композицією нагадують українські вишиванки і в них відчувається вишуканий характер національного колориту.

Всю широту свого таланту авторка проявляє також в малярстві і графіці, звертаючись до тем старовинного театру і балету, купальської ночі і кохання. Вона не відмовляється від сюжетності, і створює у властивій їй витонченій і виразній манері фігуративні роботи, які стилістично відсилають до розкішних образів доби сецесії.

Сьогодні Еріка Комоні – член Американської мистецької коаліції і бере активну участь в житті громади, причому не тільки української, але і угорської.

Скульптор Василь Федорук (1950-2009) – ще одне яскраве ім'я в плеяді митців української громади в Чикаго. Він був добре відомим в СРСР ще з кінця 1980-х рр. завдяки творчим експериментам з європейським авангардом, і, зокрема, формоутворюючими досягненнями у скульптурі Олександра Архіпенка. Василь – один з перших серед українських майстрів, хто намагався модернізувати скульптуру шляхом застосування формальних прийомів і реалізацією суто української тематики. Він працював майже у всіх матеріалах – кераміці, камені, бронзі, дереві. Звертався до праобразів античності, слов'янської і давньоукраїнської культури, євангельських сюжетів, літературних героїв. Василь Федорук – один з тих українських митців, кому вдалося майже в повній мірі адаптуватися до умов життя в Америці і стати відомим і цілком успішним автором.

Народився в 1950 р. в с. Кобаки Косівського району Івано-Франківської області. Закінчив Косівське училище декоративно-прикладного мистецтва (1966—1972), навчався на відділі художнього скла Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва (1972—1977). З 1979 р. проживав в м. Миколаїв, де його надзвичайно захоплювали степові ландшафти і романтика стародавніх грецьких міст-полісів. З 1992 р. переїхав до США, де спочатку поселився в Сієтлі, а 2003 р. переїхав до Чикаго. В Сієтлі він відкрив власну творчовиробничу майстерню, де виконував на замовлення пам'ятки, скульптуру з різних матеріалів, моделі для скульптури.

Як скульптор, поєднував різні традиції і підходи, від академічних і модерністських до примітивних [1]. Висловлювався у різних жанрах – від портерів, ню і анімалістки до жанрового-тематичних і символічних композицій. Масштаб творчого обдарування майстра вражаючий: він інтелектуал, який легко апелює до культурного надбання різних народів, зокрема українського, і в той же час постійно експериментує з формами для втілення своїх глобальних ідей від академічної до новаторської. Найвідоміші роботи автора - скульптурна композиція, присвячена Іграм доброї волі в Сієтлі, встановлена на Вест Лейк Молл (1992), «Поцілунок в космосі» (1995), «Планета згоди» (2002), «Небо і Земля» (2002; монументальна композиція у Бразилії) та ін.

Скульптор двічі (1998, 2000) отримував престижні нагороди на конкурсі Monument Builders of American Design в Орландо і Лас-Вегасі. Він постійно приймав участь у виставках в США, загалом тільки персональних відбулося 15. Його твори знаходяться в різних колекціях по всьому світу, зокрема в Україні, США, Бразилії, Кореї, Норвегії. На жаль, творчий шлях майстра трагічно обірвався 2009 р. Його ім'я знають і добре пам'ятають в українській громаді в США.

Оцінюючи рівень професійної майстерні і масштаб творчої діяльності майстрів української діаспори в Чикаго – Юрія Скорупського, Еріки Комоні та Олександра Федорука, можна засвідчити велике значення їх творчості у світовому контексті розвитку образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Ващук Л. В. Творчість українських митців за кордоном: джерелознавчий огляд документів ЦДАЗУ. *Архіви України*. січень - лютий 2018 . Випуск 1 (312). С. 118 – 134.

2. Українські мистці у світі: Матеріали до історії українського мистецтва ХХ ст. / авт.- упор. Г. Стельмашук. Львів : Апріорі; Львів. нац. акад.. мистец., 2013. 520 с.

УДК 377.1: 379.822

С.М. Плеса́к

ДНЗ «Художнє професійно-технічне училище
ім. Й.П.Станька»

МУЗЕЙНИЙ ПРОСТІР ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається питання діяльності музею при професійному (професійно-технічному) закладі, його значення та роль у національно-патріотичному вихованні, всесторонньому розвитку особистості, творчому зростанні фахівця деревообробки, розкривається ефективність використання музейно-педагогічних засобів у профорієнтаційній роботі закладу освіти, застосування інтерактивних технологій у діяльності музейного простору, аналізується кількісна і якісна (особистісна) відвідуваність Музею художніх ремесел Яворівщини при держаному навчальному закладі «Художнє професійно-технічне училище ім. Й.П.Станька».

Ключові слова: музей при навчальному закладі, музейне середовище, музейна педагогіка, виховання особистості, музейний простір, музейно-педагогічний процес.

The article deals with the issue of the museum's activity at the professional (vocational) institution, its significance and role in the national-patriotic education, the comprehensive development of the individual, the creative growth of the woodworking specialist, reveals the effectiveness of the use of museum and pedagogical means in the vocational guidance work of the educational institution, the use of interactive technologies in the activity of the museum space, the quantitative and qualitative (personal) attendance of the Museum of Art Crafts of Yavoriv region is analyzed in the presence of the education institution "Artistic Vocational School named after. Y. P. Stanka ».

Key words: museum at the educational institution, museum environment, museum pedagogy, education of the person, museum space, museum-pedagogical process.

Актуальність дослідження. Головне завдання нової української школи – виховати інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини. [2], іншими словами, завдання, які ставляться сьогодні перед освітянами, полягають у тому, щоб навчити молоде покоління застосовувати на практиці набуті знання, прагнути самостійно вирішувати непрості виклики сьогодення.

Значну роль у реалізації поставлених завдань здійснюють музеї, як осередки демонстрування багатовікової спадщини: мистецтва, ремесел, господарювання, традицій тощо. Тематичні експозиції допомагають молодому поколінню оцінити досягнення сучасності, порівняти його із можливостями предків, а викладачам – досягнути міжпредметних зв'язків, через призму мистецтва. Таким чином відкриваємо для себе поняття музейної педагогіки, яка поєднує музеєзнавство, педагогіку і психологію, і яка розглядає музей як освітню систему.

Мета даної статті – показати значення музейного середовища для творчого зростання, патріотичного виховання особистості, формування соціальної та громадянської компетентностей учнів на прикладі діяльності Музею художніх ремесел Яворівщини ДНЗ «Художнє професійно-технічне училище ім. Й. П. Станька».

Виклад матеріалу. Термін «музейна педагогіка» уперше ввів у науковий обіг у 1934 році К. Фрізен, Німеччина. Це галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходів через педагогічний процес в умовах музею [1, с.428].

Сучасний музей – це унікальний простір історичної пам'яті українського народу. Музей історії художніх ремесел Яворівщини (далі Музей) презентує професійну спадщину та сучасні напрями розвитку деревообробної галузі.

Основу фонду Музею склали мистецькі роботи педагогів «забавкарської школи», яка виникла в м. Яворові в 1896 році. Специфіка згаданої мистецької школи полягала у збереженні та відтворенні традиційних ремесел, які здавна побутували на Яворівщині.

Перші письмові згадки про яворівську іграшку стосуються XVII ст. Про це свідчать рядки з листа Юрія Липи з Яворова

1944 року до Андрія Жука: «Містечко, де я є, славне вже триста літ із забавкарства».

Вищезгадана Художня школа пережила 2 світові війни, реорганізації і в 1963 році була переведена до селища Івано-Франкове разом із колекцією дерев'яних художніх виробів - зразків досягнень майстрів і випускників. Ця колекція стала основою професійно-орієнтованої освітньої виставки, яка згодом переросла в професійну експозицію, а в 1977 році була зареєстрована як Музей художньої обробки дерева. Повторну реєстрацію здійснили у 2010 році. Тоді ж було перенесено музей в інше, більш доступне для огляду приміщення, а також була змінена назва - Музей історії художніх ремесел Яворівщини. Такі зміни дозволили розширити специфіку музею, створити експозиції з рогозоплетіння та ковальства, як ремесел, які побутували на Яворівщині. Перелічені експозиції сформовані виробами учнів, які займаються в гуртках, що діють в училищі.

Діяльність Музею полягає в досягненні наступних завдань: профорієнтації, розвитку професійної мотивації, творчості, збереження історичної пам'яті, формування уявлень про перспективу розвитку галузі.

Чисельні відвідувачі Музею мають змогу насолодитися мистецько-історичними цінностями Яворівщини, які відображаються в предметах побуту та виробих народних художніх промислів, зокрема: художньої різьби, яворівського традиційного розпису, рогозоплетіння, а також почути розповідь про передумови виникнення ремесел на Яворівщині, складні сторінки історії краю, внесок видатних постатей в становлення Художньої мистецької школи. Зокрема, постаті Й.П. Станька як основоположника окремого яворівського виду різьби в Музеї відведено особливе місце, адже внесок майстра і педагога в розвиток ремесел, розуміння народного орнаменту і потреби його збереження важко переоцінити. Біля стенду про Й.П.Станька учням наводять приклад належної шани митцеві за його невтомну працю і щирю любов до рідного краю.

Музей історії художніх ремесел Яворівщини – це не лише місце збереження, обліку і вивчення пам'яток культури, а й культурно-освітній центр, осередок навчання, виховання і розвитку особистості. Тут доцільно проводити уроки з

образотворчого мистецтва, художньої культури, народознавства, історії, а також виробничого навчання, адже у виробках чітко прослідковуються сліди епох, політичних змін, соціального статусу і художніх стилів.

Окрім освітніх задач музей ставить перед собою завдання розвивати пізнання, сприяти творчій активності майбутніх робітників.

Перебування в музеї це:

- *освіта*, яка здійснюється через залучення учнів до дослідження, написання курсових робіт, рефератів, участь у семінарах;

- *пізнання*, яке сприяє всебічному розвитку;

- *ностальгія*, яка виникає: у старшого покоління стосовно яворівської іграшки; випускників училища попередніх років; осіб, які з тих чи інших причин проживають в інших областях чи країнах;

- *професійний інтерес*, який сприяє творчому зростанню, пошуку нових рішень, розвитку фантазії тощо.

Музейний простір викликає живе зацікавлення у дітей і підлітків. Останні роки демонструють підвищення інтересу до музею, особливо збільшився потік учнівської молоді. Для шкільної аудиторії існують пропозиції майстер-класів і розпису яворівської забавки, трьохгранної різьби, рогозоплетіння. Власний виріб учасник майстерки забирає із собою. Таким чином здійснюється виховання через емоції, розвиток уяви, фантазії, творчу активність.

Події і пропозиції Музею висвітлюються у мережі Інтернет. У майбутньому планується створити інтерактивну візуалізацію музейних приміщень та екстер'єру, що дозволить здійснювати віртуальний огляд та заохотить побачити експозицію наживо. Таким чином задіюються всі канали сприйняття учнями інформації.

Часто до музею приходять учні початкової ланки школи. Для більшості з них це перший досвід відвідування музейного простору, тому він має залишитися в пам'яті яскравим спогадом і спонукати дитину бути активним відвідувачем музеїв у майбутньому, а ще заохочувати до екскурсій своїх батьків. Для цього екскурсійний супровід повинен бути захоплюючим,

емоційним, динамічним. У роботі екскурсовода ефективним є метод «Сократівська бесіда», який є спеціально організованим під час музейної комунікації діалогом: правильно поставлені питання допомагають «народити» істину. Враховуючи завдання нової української школи, юні відвідувачі музею можуть самостійно оглянути експозицію, а екскурсовод здійснює роль консультанта, даючи точну інформацію та демонструючи справжнє призначення експонату.

Музейний предмет сприяє розумінню пам'яті нації. Особливо цікавими для дітей є експонати, яких можна торкатися, оглянути, спробувати взаємодіяти з ним, почути його звучання - це інтерактивний експонат. У Музеї до таких предметів належать такі іграшки, як лапавка, акробат. Вони дозволяють продемонструвати свою спритність, вправність, викликають бажання змагатися з іншими дітьми. Але, потрібно пам'ятати, що старовинна іграшка є вразливою до фізичного впливу. Виходом із ситуації стало виготовлення учнями училища копій цих іграшок.

Частина експонатів музею має обрядове значення, як, наприклад, різдвяна зірка, шопка, павук, дідух, писанка, калатало, деркач, вітряк. Споглядаючи на перелічені вироби, діти отримують інформацію про звичаї українського народу, традиції святкування Різдва, Великодня. Наповнення музейного простору інтерактивними засобами, демонстраційними відео-, і фотоматеріалами збагачує знання молодого покоління з народознавства.

Завдяки своєму вигідному розташуванню при головній трасі Яворівського району Музей є часто відвідуваним екскурсійним об'єктом вітчизняними і зарубіжними групами. Ведеться співпраця з туроператорами «Відвідай», «Калина», «Андреоллі-тур», «Тур де Львів» тощо. Музей внесено до переліку привабливих туристичних об'єктів.

Індивідуальні екскурсії для відвідувачів дають можливість здійснювати безпосередній діалог і часто є інформативними для обох сторін. Відвідувачі можуть надати цікаві повідомлення із власного досвіду, з історії родини чи краю.

Виставкова діяльність дає ширші можливості Музею презентувати мистецтво Яворового краю та навчальну

діяльність Художнього училища під час просвітницьких, розважальних і національно-патріотичних заходів, організованих Відділом культури Яворівської РДА, Яворівським національним природним парком, Львівською ОДА та громадськими організаціями, як, наприклад, Центр соціальних проєктів «Хочу жити». У співпраці з Новояворівським краєзнавчим музеєм було реалізовано кілька заходів, в тому числі і виставка живопису «Великодні барви», презентація монографії Лідії Сліпчишин «Яворівська художня школа: освітньо-мистецький аспект» тощо.

Висновки. Підсумовуючи все вищезазначене, з впевненістю говоримо про значну роль музейного простору в національно-патріотичному вихованні, творчому зростанні та всебічному розвитку підростаючого покоління. З кожним роком ця роль повинна зростати, відповідно, музей постійно має рухатись уперед, відчувати потреби суспільства, знаходити нові способи подачі матеріалу, оформлення виставок тощо. Тоді Музей стане простором живого спілкування з минулим і дороговказом у майбутнє.

Список використаних джерел

1. Любич О. Роль засобів музейної педагогіки в процесі виховання учнів у позашкільних навчальних закладах Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2013 рік. Івано-Франківськ: НАІР, 2014. Вип. 4. С. 428-429.

2. Реформа освіти в умовах децентралізації. URL: <<https://decentralization.gov.ua/education>

УДК 7.011.26: 37.091.2

М. Б. Сидор,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка,
м. Дрогобич, Львівська обл.

ПІЗНАННЯ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА ЧЕРЕЗ НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ДІЄВА КОМПОНЕНТА ІНТЕГРУВАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ ЗАПИТІВ

У статті розкрито сутність взаємозв'язку між освоєнням народного мистецтва та ключовими аспектами національного виховання як дієвого механізму інтегрування сучасних освітніх процесів та соціальних запитів. Через призму такого подано загальний аналіз дієвості мистецької освіти сьогодення, окреслено її концепти і пріоритети, висвітлено базові складові національного виховання, визначено й обґрунтовано актуальні шляхи, принципи і способи безпосередньої реалізації досліджуваної проблеми.

Ключові слова: мистецька діяльність, народне мистецтво, мистецька освіта, освітній процес, творчість, традиції, розвиток, національне виховання, взаємозв'язок, критерії, успішність, компетентність.

The article reveals the essence of the relationship between the development of folk art and the key aspects of national education as an effective mechanism for the integration of modern educational processes and social inquiries. Through this prism, a general analysis of the effectiveness of contemporary artistic education is presented, its concepts and priorities are outlined, the basic components of national education are highlighted, the actual ways, principles and methods of direct realization of the problem under study are identified and substantiated.

Key words: artistic activity, folk art, artistic education, educational process, creativity, traditions, development, national education, interconnection, criteria, success, competence.

Постановка проблеми. Світ, у якому живе теперішнє суспільство, дуже складний і різноманітний. Для нього

характерні неймовірні розмаїття людської діяльності, форми, способи, технології і механізми її здійснення та безпосередньої матеріалізації, сфери зацікавлень, інтересів, уподобань кожного та загалом в цілому. Однак, усі означені і всілякі інші неохоплені тут діапазони прояву людського буття не виформовуються самі по собі, не з'являються ні звідки і не функціонують без належних для них основ. Йдеться, зокрема, про те, що ті чи ті поступи сучасної людини неодмінно або ж значною мірою пов'язані з її знаннями, уміннями, компетенціями, які набуваються у навчанні. А це означає, що результативність освітніх процесів напряму залежить від змісту і якості надання освіти, від того, чого і як навчається її здобувач.

Торкаючись суто галузі мистецької освіти, обов'язково відзначаємо, що сьогодні вже не можна задовольнятися лише моноаспектним підходом до вивчення обраного виду мистецтва, його теорії, практики тощо. Доречним і дієвим у цьому плані виступає інтегрований підхід до навчання, актуалізований сучасними провідними тенденціями як світової педагогічної системи в цілому, так і традиціями української освіти зокрема [4, с. 85]. Визначна роль останньої спричинена різними чинниками її змістоутворення, серед яких: пропаганда національного, виховання в дусі національного, збереження і пошанування національних надбань і здобутків. Без цієї «платформи» набуті реципієнтом знання, уміння, навички постають «сухими», почасти обмеженими, неповними, оскільки відірвані від істинної природи формування не лише предметно, а й різнобічно компетентної особистості.

Аналіз досліджень. Піднята проблема сьогодні не є чимось таким «новим», «неосягнутим», що потребує глобального розкриття, доведення, обґрунтування. Зі здобуттям нашою країною незалежності актуалізувалися, розширилися у різних напрямках та набули вагомих результатів дослідження у сфері змістів і функцій різних видів мистецтва (праці Є. А. Антоновича, Ю. О. Бірюльова, О. М. Голубця, Р. В. Захарчук-Чугай, О. І. Никорак, В. А. Овсійчука, М. Р. Селівачова, М. Є. Станкевича, Г. Г. Стельмашук, О. К. Федорука, Н. О. Урсу, Б. В. Бойчука, Л. М. Герус, В. І. Жишковича, П. Я. Кузенка, В. Д. Сидоренка, Л. В. Хом'як,

О. Д. Чуйка, Р. М. Яцїва та ін.), мистецької освіти, її історії та реалій, зв'язків із цариною загальної освіти (праці С. М. Волкова, Л. М. Любарської, І. Ф. Ляшенка, Л. М. Масол, С. І. Нікуленко, О. В. Овчарук, М. І. Резніченка, О. П. Рудницької, Л. Д. Соколюк, Л. Л. Савицької, Р. Т. Шмагала, В. Д. Шульгіної та ін.), базових питань методології мистецько-освітньої проблематики, ролі мистецтва та мистецької освіти у формуванні духовного потенціалу особистості (праці І. А. Зязюна, Г. М. Падалки, О. П. Рудницької, Л. В. Сліпчишин, В. Ф. Орлова, О. М. Олексюк, О. П. Щолокової), гуманізації особистості, розвитку її світоглядної позиції засобами мистецтва, естетичного виховання (роботи Ю. Л. Афанасьєва, В. А. Бітаєва, В. І. Мазепи, Л. Т. Левчук, О. І. Онїщенко, В. Г. Чернеця, С. І. Уланової), національного виховання тощо (роботи А. М. Алексюка, О. І. Вишневського, В. І. Каюкова, П. П. Кононенка, Д. В. Луцика, І. В. Мартинюка, А. Г. Погрібного, М. Г. Стельмаховича, Є. І. Сявавко та ін.). Проте, зважаючи на динаміку розвитку вітчизняної освіти, у тому числі й її мистецького сектору, різноаспектність змін, перебудов та вдосконалень на всіх ділянках цієї галузі, розширення затребуваності соціальними інституціями й перехід на інтегрованість з чималою низкою інших сфер діяльності людини, доречним постає питання щодо уточнення чинних змістів сучасної освіти, векторів, принципів і форм її здійснення, поглиблення інформованості про такі процеси і т. ін. Серед усього цього у поле нашого безпосереднього інтересу потрапляє проблема, що сформульована темою цієї праці.

Мета статті – розкрити взаємозв'язок між освоєнням світу народного мистецтва та ключовими аспектами національного виховання як дієвого механізму інтегрування сучасних освітніх процесів та соціальних запитів.

Виклад основного матеріалу. Аналіз дотичних до нашої розвідки джерел та реального стану сучасної вітчизняної мистецької освіти дає підстави говорити, що новітні тенденції розвитку цієї освітньої сфери вирізняються проникненням інтеграційних процесів на всі її рівні та ешелони. Ідея загальноєвропейської інтеграції у галузі освіти, в тому числі й

мистецької, втілюється у її стандартизації, що базується на компетентнісному підході. Як результат цієї характерної компоненти, інтеграція різних ступенів освіти в часових координатах породжує такі явища, як неперервна освіта, навчання впродовж усього життя. Відтак зміцнення міждисциплінарних зв'язків між предметами художньо-естетичного спрямування спричиняє їх об'єднання в межах нової освітньої галузі – мистецької освіти [2, с. 4].

Прикметним є й те, що розвиток мистецької освіти у новому тисячолітті характеризується набуттям інтеркультурного виміру [7, с. 540]. Таке почасти зумовлене загостренням міжнаціональних суперечностей, тому інтеркультурне виховання стає необхідною складовою загальної педагогіки. Важливість інтеркультурної компетентності підростаючих поколінь зумовлюється потребою їх виховання в дусі поваги до інших культур, розширення їхніх потенційних когнітивних можливостей, формування у кожній особистості готовності до міжкультурного діалогу, до врегулювання міжнаціональних і етнічних конфліктів шляхом переговорів і пошуку консенсусу [2, с. 5]. Разом з тим, це аж ніяк не відводить на задній план пізнання національного підґрунтя розвитку мистецтва, засад і концептів виховання мистця чи загалом особистості в дусі національних ідей, збереження і пропагування традицій рідного народу. Бо добре відомою є та істина, що завдання художньо-естетичної освіти, які тим чи тим сенсом спираються на ідею відродження своєї національної культури, є не просто затребуваними, а й вкрай важливими для підростаючих поколінь [8, с. 113]. Отож, формування художнього світогляду будь-якої особистості (починаючи, зокрема, від дитячого віку і до зрілої, освіченої людини) неможливе без глибокого усвідомлення її генетичного коріння, вивчення її історії, традицій, звичаїв [11, с. 46].

Означене зростає кратно, коли говоримо про професійну художню підготовку, введення у світ того чи того мистецтва не на засадах пропедевтики, а, власне, через призму здобуття певної мистецької професії. Таке передусім зумовлене національною парадигмою підготовки фахівців з мистецтва як діалектикою особливого й загального в культурі, яка неодмінно

забезпечує соціалізацію майбутніх фахівців, ґрунтовне засвоєння ними національної та загальнолюдської культури й передбачає розвиток їх ціннісних орієнтацій у сфері опанування національної культури, а також застосування в освітньому процесі на рівні художнього пізнання народної творчості, властивих їй поступів і т. ін. [6, с. 16].

Пронизуючи викладене вище через механізми набуття мистецької освіти, особливості пізнання природи народного мистецтва, специфіки, змісту і форм його сучасного входження у соціум, неодмінно торкнемося найактуальніших концептуальних положень. Передусім акцентуємо на тому, що їхня дія охоплює весь ареал педагогічної діяльності в галузі художнього навчання і виховання, у тому числі й виховання в аспектах національного. Відповідні методологічні засади введення підростаючих поколінь у світ мистецтва як такого загалом передбачають визначення провідних ідей, напрямів, знань щодо основ їх художнього навчання, виховання і розвитку, з'ясування провідних позицій та аспектів, навколо яких зосереджуються всі інші структурні компоненти мистецького педагогічного середовища [1, с. 68].

Методологічні орієнтири, які тим чи іншим чином впливають на вибір продуктивних педагогічних стратегій у галузі образотворчої освіти, включають, насамперед, орієнтацію на гуманістичні підходи. Це передбачає дотримання цілої низки орієнтирів, до яких слід віднести такі, як зсув пріоритетів з матеріальних цінностей до духовних, з однобічного спрямування на масові підходи – на увагу до кожної особистості, до внутрішнього світу окремої людини [3, с. 126].

Тут знову вкотре варто зауважити, що серед актуальних методологічних засад провадження загальної мистецької педагогіки особливого звучання набуває національна основа мистецького навчання. Адже національна культура так чи інакше виступає основним джерелом становлення митця. Прагнення охопити мистецьку дійсність без міцної опори на національну художню основу містить у собі небезпеку поверховості в сприйманні й творенні художніх образів, відсутності широти погляду на життя, збідненості засобів художньої виразності [9, с. 43]. Звідси випливає, що хоч би яких

художніх методів чи стильових напрямів дотримувався митець, сила його таланту, глибина художнього пізнання світу прямо й безпосередньо залежать від національного коріння художнього дару та творчих здібностей.

Розбудова мистецького навчання на національній основі, на засадах пошанування народних традицій означає систематичне збагачення освітнього процесу з мистецьких дисциплін творами національної художньої культури. До означеного слід додати й послідовне стимулювання реципієнтів до глибокого усвідомлення національної основи художніх творів та емпатійно-емоційного ставлення до національної сутності художніх образів. Важливим є й проведення у процесі навчання художніх паралелей між творами в різних видах мистецтва за національно-стильовими ознаками; залучення молоді до усвідомленого відтворення національних ознак мистецтва у власній творчості [10, с. 35].

Методологічне обґрунтування продуктивного мистецького навчання, вивчення безпосередньо народної творчості, засобів і форм її предметного втілення включає також системність поєднання різних шляхів і прийомів освоєння того чи того виду мистецтва, виявом якої є єдність об'єктивних і суб'єктивних, свідомих і підсвідомих, раціональних та ірраціональних способів освоєння мистецької діяльності як такої загалом.

Не менш значимими постають і принципи введення до світу мистецтва, пізнання його як різноаспектного освітнього середовища та сфери естетичного розвитку особистості. Суть таких слід розглядати власне як базові положення, що охоплюють узагальнені закономірності мистецької освіти, органічно пов'язуючи всі її окремі елементи в єдине неподільне ціле, пронизане духом національного, народного, традиційного й, водночас, сучасного, новітнього, глобалізованого [1, с. 68]. З-поміж найголовніших таких принципів визначаємо:

- принцип цілісності, що орієнтує на забезпечення цілісності освітнього процесу, передбачає спрямованість змісту, всіх форм і методів навчальної діяльності на єдину мету – особистісно-художній розвиток особистості;

- принцип культуровідповідності, який передбачає таке наповнення освітнього процесу, в результаті якого мистецтво,

форми його прояву сприймаються як важлива культурна цінність, як надбання розвитку культури рідного народу, етнічних спільнот, населення того чи того регіону, територіальних осередків, а відтак світової культури загалом;

- принцип естетичної спрямованості, програмований на спонукання у процесі мистецького навчання до досягнення естетичної цінності художніх творів, до сприймання мистецтва як явища, що містить величезний потенціал втілення прекрасного в житті людини;

- принцип індивідуалізації, що означає піклування про виявлення й збереження здатності до своєрідного, притаманного тій чи тій особистості сприймання мистецтва, його оцінювання, розвиток спроможності до вибору й застосування унікальних, характерних для конкретного індивіду засобів мистецької творчості;

- принцип рефлексивності, спрямований на спонукання здобувача мистецької освіти до співвіднесення власних життєвих орієнтирів, світоглядних настанов зі змістом художніх образів, зіставлення цінностей внутрішнього життя з морально-світоглядними позиціями, відтвореними в мистецтві, співвіднесення найглибших переживань особистісного «Я» з художніми оцінками автора твору [5, с. 14].

Не менш важливим є й питання забезпечення педагогічних умов навчання мистецтва. У цьому плані вони мають виступати як цілеспрямовано створені обставини, дотримання яких сприяє ефективності художнього розвитку особистості. Серед першочергових сучасна теорія й методика навчання мистецтва має визначати такі педагогічні умови, які здатні забезпечити створення позитивної атмосфери навчання; досягнення діалогових засад взаємодії педагога й учня в освітньому процесі; забезпечення пріоритету практичної діяльності. Однак, визнання пріоритету практичної діяльності не означає ігнорування ролі мистецько-теоретичного пізнання опрацьовуваної проблеми, особливостей виду мистецтва, грамоти технологічного чи технічного виконання відповідних йому продуктів [6, с. 134].

Дотримуючись означених орієнтирів та настанов, важливо пам'ятати і про наповнення освітнього процесу національним етикетом, що ґрунтується на засадах українській традиції. Це

означає, що предмети навколо нас і наше ставлення до них створюють певну постійну духовну атмосферу, панування національного духу [9, с. 42].

Висновки. Злагоженість та взаємоузгодженість усього викладеного вище розглядаємо тими ключовими критеріями, які уможливають вибудувати повноцінний освітній процес в рамках пізнання народного мистецтва через призму не лише художнього, а й національного виховання. Посередництвом такого учні, студенти ознайомлюватимуться з усіма доступними й посилюючими їм у навчанні сферами народної художньої і декоративно-прикладної творчості, цілеспрямовано скеровуватимуться на пізнання особливостей різних видів художньо-практичної діяльності, механізмів виконання відповідних мистецьких творів на засадах традицій, новаторств та їхнього синтезу в цілому. Нехтуючи хоча б якимось одним компонентом цієї «системи», завдяки якій з'являється реальний продуктивний спосіб досягти високих успіхів в освоєнні народного мистецтва за принципом «навчаючи народній творчості – виховуємо в душі національного, етнічного», провокуємо розлад в довершеності відповідної ланки освіти та загалом виховання підрастаючих поколінь.

Список використаних джерел

1. Авер'янова Н. Образотворче мистецтво в системі освіти (До проблеми формування національної свідомості особистості). Рідна школа. 2004. № 6. С. 67–69.
2. Актуальні питання мистецької освіти та виховання: збірник наук. праць: вип. 1 (1) / гол. ред. Ніколаї Г. Ю. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2013. 214 с.
3. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості. Педагогіка і психологія. 1997. № 1. С. 124–129.
4. Ключко А. О. Інтегрований підхід як сучасна форма організації навчального процесу. Science and Education a New Dimension. Vol. 1. February 2013. С. 85–87. URL: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/klochko_a_integrated_approach_as_a_modern_form_of_learning_process.pdf (дата звернення: 08.02.2019)

5. Луцик Д. В. Педагогіка. Теорія національного виховання. Дрогобич: ДДПУ імені Івана Франка, 2001. 132 с.

6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України, 2008. 274 с.

7. Сирота З. М., Сирота В. М. Розвиток творчих здібностей і універсалізм образного світосприймання. Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ ст. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 жовтня 2014 р.). Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2014. С. 538–543.

8. Сідлецька Т. І. Становлення і розвиток мистецької освіти в Україні. Знання. Освіта. Освіченість. Збірник матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 25–27 вересня 2012 р.). Вінниця: ВНТУ. 2012. С. 112–115.

9. Сопільник М. Національно-стильові особливості культур у становленні майстра декоративно-ужиткового мистецтва. Рідна школа. 2003. № 9. С. 41–43.

10. Фічора І. Народне декоративно-прикладне мистецтво в естетичному вихованні учнів. Рідна школа. 1999. № 7–8. С. 34–36.

11. Щолокова О. П. Концептуальні засади сучасної мистецько-педагогічної освіти в Україні. Мистецька освіта у вимірах сучасності: проблеми теорії та практики. Київ: Адверта. 2014. С. 23–47.

УДК 377.1

Л. .В. Сліпчишин,

ВСП НПУ імені М.П. Драгоманова

«Львівський навчально-науковий центр професійної освіти», м. Львів,

О.Д.Зварич,

ДНЗ «Художнє професійно-технічне училище імені Й.П.Станька»,

смт Івано-Франкове, Львівська обл.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕСЛЯРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ: СУЧАСНИЙ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Стаття знайомить з зарубіжним досвідом збереження традицій теслярської майстерності. Виявлено світові тенденції та передумови розвитку професії тесляра. Наведено приклад німецького професійно-технічного закладу, де успішно готують теслярів вузькопрофільного фаху.

Ключові слова: *тесляр, робітник, професійно-технічний заклад, якість підготовки, регіональні особливості.*

The article introduces the foreign experience of preserving the traditions of carpentry. The world tendencies and preconditions of the carpenter's profession development are revealed. An example of a German vocational school is provided, where the narrow-profile specialists are successfully trained.

Key words: *carpenter, worker, vocational and technical institution, quality of preparation, regional features.*

И теселские в чести маистрове бывают:
 Же мудрые будинки они выставляють.
 Меновите яко то покои панские :
 Або теж иные и полати царские.
 И церкви оздобные въ славу Христу Богу:
 За что треба творити им спохвалу многу
 (Зіновіїв Климентій. Вірші. Приповіді посполиті, с.135).

Постановка проблеми. З того часу, як людина захопилась удосконаленням техніки, що суттєво полегшувала її існування, почав з'являтися культ речей, а зростання матеріальної культури спричинило початок занепаду духовних запитів суспільства. На сучасному етапі розвитку суспільства створення масової культури увійшло в конфлікт з духовною культурою.

В історичному аспекті для подолання кризи духовної культури неодноразово включався механізм культурної пам'яті народу, спрямований на вироблення захисних функцій. Для уникнення тиску бездуховності суспільство віднаходило національно і регіонально орієнтовані ресурси, призначення яких: стати інструментом підвищення духовності; виконувати роль каталізатора розвитку культури; підвищувати здатність культури до самозбереження і самовідтворення на вищому рівні. Оскільки природа виконує гармонізуючу роль діяльності

людини, потужний потенціал збереження народних традицій, об'єднання матеріального і духовного простору в одне ціле має народна творчість, зокрема, народні ремесла і промисли.

Предметна творчість розглядається як прояв соціокультурної практики, яка склалась в межах конкретного культурного ландшафту. Сьогодні все гострішою стає проблема екофільності господарської діяльності людини, знаходження найбільш пристосованих до біосистеми людини матеріалів, які одночасно здатні задовольнити її естетичні та культурні потреби. У цьому аспекті лідером серед низки матеріалів є деревина. Культура споживання деревних матеріалів у контексті екологічного підходу пов'язується з екобудівництвом і підготовкою фахівців із сучасним екофільним мисленням. Проте нове має цінність тоді, коли не втрачаються зв'язки з кращим досвідом минулого

Метою статті є ознайомлення зарубіжним досвідом підготовки фахівців з професії «тесляр». **Задачі** статті: розглянути приклади роботи теслярів у різних країнах; виявити світові тенденції у змісті праці теслярів та перспективи розвитку професії.

Виклад матеріалу. З розвитком ринкових відносин почали з'являтися нові організаційні форми народної творчості – народні ремесла і промисли, які локалізувались у селах і містах, набуваючи особливостей притаманної цим утворенням організаційно-виробничої структури та піддаючись різною мірою естетичним впливам, зокрема й професійного мистецтва. Одним із найпоширеніших і найстаріших видів ремесел є теслярство.

У різних регіонах України, перш за все багатих лісами, знаходимо гідні подиву зразки теслярської майстерності. Часто мандрівні теслярі працювали як будівельники: зводили в селах будинки, копали і облаштовували колодязі, покривали дахи доступним матеріалом. Сьогодні традиції народного теслярства зберігаються у сільському будівництві.

Дерев'яні будівлі завжди були невід'ємною частиною українського краєвиду, тому глибока прив'язаність до архітектури такого типу проявлялася в бажанні увічнити в нових поселеннях традиції дерев'яної архітектури і «зберегти в

церковній архітектурі свою культурну спадщину...» [2 с. 41]. Культурні комплекси з церквою в центрі мають потужний енергетичний потенціал, здатний втримати старші та молодші покоління на шляху збереження генетичних коренів і культурної спадщини.

У дерев'яній архітектурі відображаються місцеві стилеві особливості, а також впливи інших країн (в прикордонних місцевостях, впливи колоністів і запрошених майстрів тощо). Наприклад, у Галичині з-поміж дерев'яних сакральних об'єктів латинського обряду впадають в око дерев'яні храми німецьких колоністів, для яких характерною ознакою є наявність вежі (переважно високої). На тлі місцевої архітектури вони вирізняються високотехнічним оздобленням теслярських елементів, багатими різьбленими конструкціями склепін та стрілчатими завершеннями вікон.

Сільські теслярі й столярі, об'єднуючись, зводили різноманітні будівлі, монументальні споруди різного призначення, дерев'яні конструкції і вироби. Між працею теслі й столяра є відмінності, які відображаються в характері робіт, що виконуються. Працюючи з простими інструментами (сокира, ножівка, молоток), тесляр виконує грубу роботу з деревом, проте може братися до різних за масштабністю проектів. Цією особливістю тесляр вигідно відрізняється від столяра, який виконує точну, складнішу роботу з використанням значної кількості інструментів, пристосувань та обладнання. У свою чергу столяр відрізняється від тесляра тим, що виконує більш художні роботи з різними нюансами не лише з дерева, але й з металом.

Цікавим є досвід збереження традицій народного теслярства в інших країнах. Аналіз цього досвіду дає можливість зрозуміти, чому сьогодні в багатьох країнах світу затребуваною є професії «тесляра» і «столяра».

Найбільшу популярність серед фонтанів німецького міста Кельн (Німеччина) має фонтан Гномів, створений за мотивами вірша про кельнських гномів авторства поета і художника Аугуста Копіша (1836 р.). Гноми у нічний час допомагали місцевим ремісникам виконувати роботу. До століття поета у 1899 році скульптори Едмунд і Генрі Ренар (батько і син)

збудували фонтан, де на одному з барельєфів увічнили роботу теслярів-гномів (*світлина1*).

У 2007 році у сибірському селі Зоркальцево (Томська обл.) у місцевому парку «Околиця» відбувся перший Міжнародний фестиваль-конкурс «Свято сокири», який існує і дотепер. На початку метою фестивалю-конкурсу було збереження стійких традицій сибірської дерев'яної архітектури, формування теслярських і столярних фондів сільського музею під відкритим небом, сприяння обміну досвідом між фахівцями різних країн, щоб ремесло тесляра і столяра не забулось у час швидких техніко-технологічних змін.

Світлина 1. Фрагмент фонтану Гномів, Кельн (Німеччина).

Відповідно проведення фестивалю-конкурсу передбачало такі задачі: відродити сибірські теслярські та столярні ремесла, привернути увагу суспільства до необхідності збереження етнотрадицій, дати нове «дихання» призабутим територіям, відкривши на них культурні центри, здатні притягувати відвідувачів. Роботи виконуються у чотирьох номінаціях: паркова скульптура, архітектурний об'єкт (індивідуальне виконання і бригадне), різьбярство по дереву. Журі оцінює

роботу майстрів за критеріями художнього задуму, якості обробки поверхонь і різьби, загального вигляду виробу, міцності виробу та установки, дотримання умов безпеки виробу. Проте через кілька років мета і задачі змінились у напрямі збереження і популяризації світових національних особливостей художньої обробки дерева. Поштовхом до переорієнтації став аналіз робіт учасників. Зокрема, порівняння робіт показало рублені, грубі роботи місцевих теслярів та якісно виконані і покриті різьбою роботи зарубіжних майстрів, а також те, що замість сокири все більше фахівці працюють столярними інструментами та електроінструментом [6; 7].

Сьогодні всі знають данську іграшкову компанію «Лего», яку в 1932 році створив простий тесляр Оле Кірк Кристіансен. Першими виробами були дошки для прасування, стільці та дерев'яні іграшки. У 1935 році з'явився перший дитячий конструктор Lego (скорочена назва від данс. Leg godt – «грай добре»). Експеримент з різними матеріалами після Другої світової війни змусив власників відмовитись від дерева на користь дешевших і сучасних матеріалів. Системний підхід до виробництва іграшок створив підґрунтя для прориву у цій галузі: 1954 р. – проектування різновидів конструкторів (станом на 1955 р. було 28 різновидів); 1956 р. – відкриття першого філіалу в Німеччині; 1958 р. – запатентовані деталі конструктора; 2010 р. – конструктори Lego визнані британською Асоціацією іграшкових ретейлерів іграшкою XX-го століття; 2012 р. – книга рекордів Гіннеса визнала компанію Lego найбільшим виробником світу [4]. Треба зазначити, що сьогодні основне призначення іграшок Lego – сприяти розвитку творчості та винахідництва у дітей з раннього віку.

У багатьох країнах спостерігається бережне ставлення до робітничих професій, яке закарбоване у звичаях відкривати родинні магазини-майстерні. У цих закладах має місце як індивідуальне, так і масове виробництво різних виробів з дерева, металу чи каменю, що дає можливість передавати таємниці виробництва старшого покоління молодшому. Одним з таких закладів є римський магазин «Теслярська майстерність Бартолуччі», в якому відвідувач відчуває казковий дерев'яний світ, наповнений великим асортиментом виробів різного розміру

(іграшки, рамки, годинники, жіночі прикраси, брелки). Центральне місце в тематиці виробів займає герой італійських дітей Піноккіо. Хоча ідея відкрити магазин-майстерню виникла не так і давно – у 70-х рр. ХХ століття, вона була правильною. А Рим збагатився ще одним цікавим місцем для туристів, де популяризується робітнича праця [8].

На сучасному етапі в багатьох країнах переоцінюється роль професій, фахівці яких працюють з природними матеріалами, зокрема деревом. Поштовхом до переоцінки ролі таких професій стало поглиблення екологічної кризи у світовому масштабі та виникнення необхідності етнокультурного синтезу екофільних традицій, здатних позитивно вплинути на екофільну метальність українського населення. Як зазначає В.Захарова, екофільні традиції є одним з механізмів екогармонізації усіх складових ментальності буття народу. Екоспілкування висуває на передній план універсального модуля «Природа — людство» вимогу до людини застосувати примат мудрості, тобто усвідомити свою «відповідальність перед біосферою за збереження життя, створюючи соціум без шкоди для нього, свідомо безпечно використовуючи природні ресурси, зберігаючи їх здатність до відновлення» [3, с. 79].

Досліджуючи актуальні напрями розвитку деревообробної промисловості в Україні, О.Пінчевська зазначає, що в європейських країнах уряди та промислові асоціації вживають заходи щодо заохочення населення будувати дерев'яні житлові та нежитлові будівлі за програмою екобудівництва. Таким чином екобудівництво сприяє боротьбі з кліматичними змінами та стає частиною вирішення проблеми сучасної кризи раціонального використання природних ресурсів. Одним з напрямів екобудівництва є використання ресурсозберігаючих технологій, для яких характерне: застосування ізоляційних матеріалів з деревних композитів; врахування тепловологісного стану оточуючого середовища; оптимізація конструкційних рішень дверей, вікон, дахів; застосування таких схем монтажу, які виключають появу теплових мостів; врахування життєвого циклу деревини, який забезпечується інформацією щодо її походження (її джерелом мають бути стійкокеровані ліси). Екофільність цієї деревини буде виявлятися у тому, що після

завершення життєвого циклу відпрацьовані вироби можуть стати вторинною сировиною для виготовлення ДСК чи палива [5].

Іншою проблемою сучасного суспільства є наростання негативних впливів глобалізації, пов'язаних з різними видами забруднень, інформаційним шумом, відривом людини від природних основ її життєдіяльності. Зрозумілим стає прагнення особистості створити свій мікросвіт, в якому гармонійно мали б поєднатись минуле й сучасне. Уособленням такої гармонії є будинки з дерева, в яких поєднуються традиції з сучасними технологіями: деревина має унікальні якості, які пов'язують її з природою (постійний мікроклімат, жива енергетика, регулювання вологості, екологічність, природна естетика деревини); сучасні технології дозволяють зводити дерев'яні будинки будь-яких розмірів і конфігурацій. Віковий досвід дерев'яного будівництва говорить про те, що будинок буде довго «тішити око і гріти душу», якщо в ньому зінтегруються технологія виробництва, смак архітектора і майстерність теслярів.

У комуні Герсвальде (Німеччина) дизайнерська студія Thomas Kröger Architects частково відновила, реконструювала і розширила будівлю, яка поєднує три блоки: водночас є будинком, творчою майстернею та виставкою робіт теслі. Родзинкою проекту є використання різнорідних матеріалів, що забезпечує контраст поєднання грубих натуральних матеріалів, тонкої ручної роботи з елегантною внутрішньою обробкою приміщень. Таким чином приміщення адаптоване до роботи тесляра і дає можливість правильно презентувати готові вироби у виставковій кімнаті (шоу-рум, див. на *світлині 2*) [1].

Як свідчить аналіз наведеного вище, в індивідуальному виробництві, в ремеслах характерною ознакою роботи з деревом є інтеграція професій тесляра, столяра і різьбяра. Перехід до більш масштабного виробництва потребує якісного виконання конкретних робіт, тому професійна підготовка теслярів і столярів для будівництва має свої відмінності. Оскільки теслі потрібні для установки і збирання будинків, установки і монтажу вікон і дверей, монтажу покрівель, попит на їхню працю швидко зростає. Спостерігається затребуваність деяких

вузькопрофільних професій, наприклад, теслярів для виготовлення вузлів дахів і монтажу покрівель.

Світлина 2. Зала для виставок, оздоблена теслярськими конструкціями.

У цьому контексті цікавим є досвід професійної підготовки сучасних теслярів у Німеччині. Привабливість федеральної землі Баден-Вюртенберг полягає у в особливості поєднання ультрасучасності з традиційністю цієї швабської території. У сільській місцевості люди живуть так, як і багато років тому, не відмовляючи собі у сучасних технологіях. Звичним явищем є використання будівель, вік яких вимірюється століттями. Оскільки ці будівлі придатні для праці та житла, актуальною проблемою є підтримування їх придатності: фахова заміна відпрацьованих елементів, реставрація і т.д. Новітні технології та розвинене екофільне мислення німців дали поштовх до будівництва екобудинків, в яких використовуються нові матеріали на природній основі та сучасні дизайнерські рішення. Відповідно у країні затребуваною є професія «тесляра».

Недалеко від Ульма в містечку Біберах, з населенням в 35 тис. мешканців, у 1984 році було відкрито освітній заклад для підготовки теслярів з дворічним і трирічним навчанням для потреб Баден-Вюртенберга. Він спеціалізується на підготовці теслярів для виготовлення дахів і дерев'яних конструкцій, дерев'яного будівництва і складання будинків. Сьогодні цей заклад має 15 майстерень, де працює 17 майстрів-теслярів і має місце міжфірмове навчання – на 2-у курсі 650 осіб, на 3-у курсі 630 осіб. Наповнення груп від 12 до 20 учнів. У навчальних майстернях працює від 12 до 20 осіб, а в механічних цехах – не більше 12 осіб.

На першому році діє повна професійно-технічна школа, в якій чергуються професійно-теоретичне і професійно-практичне навчання. На другому і третьому роках до навчання в школі, яке кількісно зменшується, долучаються навчально-тренувальний центр і теслярська навчальна компанія (тобто заклад, де учні проходять виробничу практику).

Водночас цей заклад використовувався для тренування німецької національної команди теслярів. Високоякісне професійне навчання стало передумовою відкриття в 2016 році Німецького міжнародного центру робітничих теслярських навичок. Заклад має міцні зв'язки з Данією, Ірландією, Великобританією та Угорщиною, які скеровують групи на навчання теслярського фаху.

З метою збереження народних традицій будівництва і можливістю побачити розвиток галузі в училищі у гарному сучасному приміщенні відкрито музей історії теслярства. Поряд з старовинним і не дуже теслярським і столярним інструментом, обладнанням в музеї експонуються макети традиційних і відомих будівель, характерних для цієї європейської території, а також кращі зразки учнівських робіт.

У навчально-тренінговому центрі майстри-теслярі, інженери проходять стажування, під час якого вивчають курси реставрації, герметизації, роботи з іншими будівельними матеріалами (цегла, бетон тощо), 3D будівництво, складання дерев'яних каркасних будинків (див. світлини 2 і 3).

Отже, цей заклад є наочним прикладом того, що вузька спеціалізація, але освоєна на високому якісному рівні, є

конкурентною перевагою, яка дає шанс професійно-технічному закладу бути відкритим до міжнародної співпраці і користуватися її можливостями.

Світлина 3. У навчальній майстерні теслярства.

Світлина 4. Музей теслярського обладнання.

Висновки. Таким чином, сьогодні у різних країнах спостерігається неоднозначне ставлення до однієї з найпоширеніших професій в світі – теслярів. Як показав аналіз різних джерел інформації, на рівні народних промислів теслярський фах завжди був затребуваний. Цінність праці фахівця-теслі зростала у разі, якщо він вмів виконувати ще й столярні роботи, різьбити. Ці уміння були індивідуальними і для фахівців були джерелом конкурентної переваги. З переходом до масового виробництва робота теслі ставала конкретнішою і не потребувала інших умінь. Все змінилося з орієнтацією на екобудівництво. До звичайних функцій теслі додалися нові, пов'язані з відповідальними роботами щодо герметизації, енергозбереження, реставрації, конструювання. У тих країнах, де розвинене екобудівництво (Австрія, Канада, Німеччина, Швейцарія та інші), є великі лісові масиви, професія теслі є популярною серед населення і затребуваною. Підтримка високої якості професійного навчання тесляра з урахуванням сучасних технологій є гарантією нового етапу розвитку цього робітничого фаху.

Список використаних джерел

1. Будинок, майстерня та шоу-рум тесляра в Німеччині
URL: < <http://shnick.com.ua/archives/73486> (Дата публікації 13.02.2014).
2. Геврик Т. Українська дерев'яна архітектура. Українська Католицька церква св. Івана Хрестителя: пропам'ятна книга з нагоди 40–ліття існування. Гантер, штат Нью Йорк. 1962-2002. Гантер; Нью Йорк, 2002. С.40-44.
3. Захарова В.О. Значення екофільних традицій народів Сходу для моделювання системи екоправового виховання в сучасній Україні. Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Сер. Філософія, філософія права, політологія, соціологія. X. : Право, 2010. № 4. С. 75-80. URL: < <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/3480>
4. Ісерманн Р., Бекер А., Каневський Д. Як Lego підкорила світ URL: < <https://p.dw.com/p/15oBG> (Дата публікації 12.08.2012).

5. Пінчевська О.О. Актуальні напрями розвитку деревообробної промисловості в Україні. URL: < <https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u39/-%D0%9F%D1%80%D0%.pdf> (Дата звернення 08.03.2019).

6. Положение о фестивале. URL: < <http://plotnik.tomsk.ru/polozhenie-o-festivale-2019/> (Дата звернення 10.03.2019).

7. Фестиваль «Праздник топора». URL: < https://pikabu.ru/story/festival_prazdnik_topora_5296388 (Дата звернення 10.03.2019).

8. Цікава Європа: невідомі місця найвідоміших місць. URL: < <https://hotels24.ua/news/cikava-evropa-nevidomi-miscya-najvidomishix-mist-11232246.html> (Дата звернення 11.03.2019)

УДК 377.1

А. М. Стахник,
ДНЗ «Художнє професійно-технічне училище імені
Й.П.Станька»,
смт Івано-Франково Львівської області

АКТУАЛЬНІСТЬ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНІЙ) ОСВІТІ

У статті обґрунтовано актуальність впровадження художньо-технічного проектування в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників деревообробного профілю. Показано, що сучасні педагогічні технології STEM і STEAM доцільно використовувати в професійній підготовці. Ці технології впроваджуються через художньо-технічне проектування, яке враховує особливості професійного середовища.

Ключові слова: *художньо-технічне проектування, STEM і STEAM технології, майбутній робітник, столяр, заклад професійно-технічної освіти.*

The article substantiates the relevance of the implementation of artistic and technical design in the professional training of future skilled workers in the woodworking industry. It is shown that modern

pedagogical technologies STEM and STEAM should be used in professional training. These technologies are implemented through artistic design, which takes into account the features of the professional environment.

Key words: *artistic-technical designing, STEM and STEAM technologies, future worker, carpenter, vocational education institution.*

Постановка проблеми. З кожним винаходом людей наше життя стає складнішим і вимагає все досконаліших умінь. Сьогодні фахівець має володіти тими вміннями і навичками, які вимагає від нього ринок праці, орієнтований на технологічні вдосконалення. Вже відійшов у минуле той час, коли освіта давала широкий спектр знань без достатнього практичного застосування. ХХІ століття внесло корективи в освітню стратегію фахівців, актуалізуючи компетентнісний підхід до освоєння професій.

Як зазначено в Законі України «Про освіту», метою освітньої системи є формування і збагачення потенціалу Українського народу у всіх суспільно важливих напрямках (культура, економіка, творчість тощо). У професійній (професійно-технічній) освіті актуалізується необхідність формування компетентностей, що дозволять випускникам забезпечити конкурентоздатність та мобільність на ринку праці і перспективу кар'єрного зростання впродовж життя [2]. Серед низки засад і принципів державної політики в галузі освіти, на які спирається професійна підготовка в закладах П(ПТ)О, є: інтеграція з ринком праці; науковий характер освіти; цілісність і наступність системи освіти; нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями.

Науковці стверджують, що для успішного професійного життя в умовах глобальних техніко-технологічних змін, потрібно розвивати творчі уміння (навички), системне, творче і критичне мислення, проектувати і конструювати сенс професійної діяльності, практично реалізувати творчі ідеї. Уміння практично реалізувати творчі ідеї в професійній діяльності розвивається художньо-технічним проектуванням,

яке стимулює роботу обох півкуль, уяву, просторовий інтелект, сприяє акуратності і чіткості виконання робіт.

Аналіз досліджень. Проблеми залучення майбутніх фахівців до проектної діяльності перебувають в центрі уваги вчених і педагогів, які репрезентують різні рівні освіти. Якщо раніше ці проблеми були традиційними для вищої освіти, то вже з початком XXI століття вони привернули увагу в загальній середній і професійній (професійно-технічній) освіті (П(ПТ)О). Зокрема, це праці С.Алексєєвої, О.Коберника, Н.Колесник, М.Корця, Л.Оршанський, В.Симоненка, Л.Сліпчишин, В.Тименка та інші. Як виявив аналіз праць, найменше уваги до художньо-технічного проектування (промислового дизайну) приділено в П(ПТ)О, що і зумовило тему нашого дослідження.

Мета статті: показати актуальність впровадження художньо-технічного проектування (промислового дизайну) в практику роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які готують майбутніх кваліфікованих робітників деревообробного профілю. **Завдання** статті: дослідити тенденції освітніх систем зарубіжних країн щодо художньо-технічного проектування; вияснити сутність художньо-технічного проектування і його роль у професійній підготовці сучасних кваліфікованих робітників деревообробного профілю; розглянути потенціал спеціальних дисциплін щодо проектної діяльності учнів.

Виклад основного матеріалу. З початком нового тисячоліття в освітніх системах зарубіжних країн сформувались тенденції, як відповідь на сучасні технологічні виклики. Серед цих тенденцій виділимо ті, що є актуальними для учнівської молоді, яка має стати гідною заміною робітничих кадрів на виробництві. Аналіз освітніх систем зарубіжних країн, що здійснили серйозний поступ в інноваційному розвитку виробництва, дозволив виділити такі спільні тенденції: пошуки способів і шляхів поєднання власної творчої майстерності з сучасними виробничими технологіями; створення освітнього середовища, мотивуючого до виявлення власної креативності; упровадження «збагаченої» моделі навчання, яка використовує власний досвід того, хто навчається. Провідними педагогічними технологіями стали STEM і STEAM, які базуються на

практичному вирішенні проблем, застосовуючи знання і вміння з конкретних галузей. Відповідно до [1] STEM (англійською – Science, Technology, Engineering, Math) в перекладі означає науку, технології, інженерію, тобто проектування, та математику), а в STEAM літера A означає мистецтва (англійською Arts). Ці технології базуються не на звичайних міжпредметних зв'язках, а на зв'язках вищого рівня – міждисциплінарних та трансдисциплінарних. Перехід зв'язків на вищий рівень дозволяє створювати навчальні програми, за якими проблемно орієнтовані завдання вирішуються з урахуванням наукових позицій, технологічного дизайну (проектування), математики і різних мистецтв, що характеризують майстерність у різних гуманітарних дисциплінах (література, образотворче мистецтво, музика і т.д.). Спільними ознаками для цих технологій є вироблення технічно складних навичок, розвиток критичного мислення, творчості, гнучкості мислення.

Цікавим є досвід Кореї, де освітяни тривалий час шукали таку модель навчання, яка б заохотила молодь до поєднання різних сенсів при вирішенні конкретних проблем. Ці сенси стосуються творчого самовираження, естетичного задоволення та економічної результативності. В основі корейської STEAM освіти лежить концепція, в якій поєднуються технологічний дизайн і творча майстерність виробника. Відповідно ця освіта містить три компонента «а) креативний дизайн, б) емоційний вплив, с) конвергенція та інтеграція змісту» [6, с. 1742]. У третьому компоненті інтегруються ті частини змісту, які мають збіг ознак у непов'язаних і незалежних явищах. Це означає, що майбутній працівник ще в школі залучається до креативного проектування (дизайну), використовуючи для цього емоційно забарвлений зміст, що стосується технологічних можливостей вирішення практичної проблеми. У цьому процесі важливою складовою є власний досвід творчої діяльності, через який учень демонструє свою креативність, а також досвід інших людей.

У китайській системі освіти навчання STEM і STEAM спрямоване на підвищення всебічної грамотності молоді та формування навичок, орієнтованих на здатність до технологічних інновацій. Слід зауважити, що в Китаї

застосування STEAM технології є способом підвищення творчості особистості в процесі навчання, а також сприяє розумінню ролі мистецтва не лише для креативної індустрії, але й для нехудожніх видів діяльності [7].

Механізм впливу мистецтва пояснюється студійним мисленням, для якого характерні такі вміння: використовувати різні інструменти та матеріали; охоплювати проблеми, пов'язані з зосередженням; уявляти подумки проекти; передавати думки та ідеї; бачити речі, які за інших умов не видно; допитуватись під час спілкування; пояснювати; покладатись на розуміння тих, з ким навчаєшся або працюєш. Використання цих умінь у дослідженні проблеми поєднує мистецтво із STEM наступним чином. Будь-яка проблема має обмеження, які впливають на кількість способів її вирішення. За допомогою графічних засобів мистецтво допомагає на папері викласти свої думки та ідеї. Для розвитку вмінь, що розширюють можливості людини, а також розуміння природничо-математичних знань допомагає студійне навчання. Використання задач на проектування сприяє спостереженню за реальним життям та допомагає розвинути творчий потенціал [5].

Ще однією світовою тенденцією є етнодизайн. Як зазначає А.Руденченко, етнодизайн – це «багатогранне поняття, формотворення і декор з урахуванням національних традицій, що гармонійно інтегрує в собі духовні, культурні, мистецькі, художні, проектні, технічні та етнонаціональні особливості. Етнодизайн – джерело духовного потенціалу особистості, в якому поєдналися традиційне декоративно-вжиткове мистецтво і сучасні промислові технології» [3, с.142]. Його можна розглядати як науку, мистецтво та виробництво. Педагогічний аспект етнодизайну передбачає: створення середовища, в якому культивуються духовні цінності та народні традиції; створення умов для становлення етнодизайнерської свідомості; спрямування творчих пошуків у сферу етнодизайну; стимулювання творчої активності.

Навчання майбутніх кваліфікованих робітників на засадах етнодизайну передбачає в освітньому процесі доцільне поєднання традицій і сучасності, технологій і мистецтва,

залучення до різних заходів етнодизайнерського характеру з метою творчої самореалізації.

Отже, сучасні світові тенденції в освітній сфері пов'язуються з переходом до педагогічних технологій, здатних підвищити конкурентоспроможність, творчість, мобільність майбутніх фахівців відповідно до вимог ринку праці. Характерною особливістю сучасного фахівця є конструктивне творче мислення, яке розвивається через проектні задачі. Для професійної підготовки сучасних кваліфікованих робітників деревообробного профілю важливою умовою є залучення учнів до художньо-технічного проектування.

Л. Сліпчишин розглядає художньо-технічну творчість, як практичну діяльність, спрямовану на «виготовлення нового об'єкту, в якому доцільно поєднуються художній та технічний аспекти на основі інтеграції образного, візуального та раціонального мислення, ґрунтовних знань із різних сфер та розуміння механізмів їх взаємодії, враховуються художньо-естетичні критерії під час вибору технологічних технік для його виготовлення. Якість виконання роботи визначається розвинутим конструктивним творчим мисленням і сформованістю художньо-естетичної та техніко-технологічної культури виконавця. Ця діяльність є малою творчістю, яка створює продукт робітничої праці як звичайну духовно-матеріальну цінність або розвиває і вдосконалює існуючі об'єкти, розробляє нові прийоми, способи, методи і засоби перетворювальної діяльності» [4, с. 42]. Інтеграція технічної і художньої творчості відбувається завдяки спільним умінням проектувати, конструювати, шукати нове поєднання вузлів і деталей з урахуванням художньо-естетичного і ергономічного аспектів, практично виготовляти вироби [4, с. 45].

Художньо-технічне проектування як діяльність допомагає спроектувати виріб масового або індивідуального виробництва, який би відповідав можливостям і потребам споживачів, враховуючи утилітарні, естетичні, виробничі, конструктивні, економічні та споживчі вимоги. Відповідно до цього творення нових меблів починається від генерування ідеї зовнішнього вигляду виробу і закінчується її матеріалізацією у готову продукцію для споживання.

Сучасні технології швидко змінюються та оновлюються, зростає асортимент матеріалів і засобів творення, що не дозволяє виробити єдиний правильний підхід до вирішення тих чи інших завдань. Якщо раніше чисто технічні завдання вирішувались конструюванням, то тепер на допомогу приходять проектування, яке дає змогу отримати як конструктивний, так і естетично правильний проект. Художньо-технічне проектування дає можливість учням самостійно сформулювати концепцію та розробити проект, починаючи від художнього пошуку ідеї і завершуючи виготовленням виробу. Метою художньо-технічного проектування є в процесі роботи над проектом навчити учнів художньо мислити, виходити за межі простору виконавця і підходити до завдання з художньо-естетичних позицій.

Для прикладу розглянемо можливості спеціальної дисципліни «Конструювання меблів», яку вивчають майбутні столярі, для художньо-технічного проектування (індустріального дизайну) як першого рівня сходження до професійно орієнтованої STEAM-освіти.

«Конструювання меблів» – це дисципліна, знання з якої допомагають проектанту правильно підходити до конструювання меблів, знаючи технологію виробництва, механіку меблів, ергономіку і матеріали. Знаючи види та асортимент матеріалів, слідкуючи за появою нових, досконаліших конструкційних матеріалів і технологій, конструктор має можливість грамотно використовувати матеріали і володіти технологією виготовлення. У цьому випадку виріб буде довговічним і функціональним. Майбутні кваліфіковані столярі отримують можливість навчитися правильно підходити до конструювання меблів, а саме: підбирати конструкційний матеріал означає вибрати матеріал з урахуванням функціонального призначення виробу, а також його раціонального використання; знати технологію виробництва означає знайти відповідь на запитання «Чи реально виготовити ту чи іншу деталь на обладнанні, яке є розпорядженні виконавця?»; оперувати меблевою фурнітурою, тобто доцільно її підбирати для виробу; задавати правильні

функціональні розміри, щоб виріб був зручним при користуванні і таке інше.

Науковий підхід при вивченні «Конструювання меблів» виявляється в тому, що об'єкт виробництва (крісло, стіл, шафа тощо) виготовляється з урахуванням наукових знань з різних галузей, що в сукупності забезпечуватиме його якість. Кожен об'єкт виробництва має своє призначення, експлуатаційно-технічні параметри, конструктивні особливості, до нього ставляться виробничі (конструктивні, технологічні, техніко-економічні) та споживчі вимоги, які в сукупності формують предметний зміст виробу. Відповідно до вимог вибирається матеріал з конкретними властивостями. Проектований виріб має бути обов'язково перевірений на розподіл навантажень, на виявлення його слабких місць. Окрім того, майбутні столярі повинні мати уявлення про трансформації предметного змісту виробу, пов'язані з тим, на які елементи змісту робиться акцент (на форму, матеріал, технологію).

З точки зору розподілу механічних навантажень у виробі важливо знати можливості різних матеріалів. Наприклад, при порівнянні ДСП з MDF (модифікована плита) на механіку встановлено, що ДСП доцільніше використовувати для корпусних меблів (шаф, тумб), у той час як MDF – для фасадів цих меблів. Якщо для класичного фасаду вибрано MDF, то це дозволяє по периметру фрезою виготовити фігурний профіль, згодом облицьовувати синтетичною плівкою, не зменшуючи суттєво міцності матеріалу. Аналогічна обробка з використанням ДСП має суттєвий недолік: оскільки ДСП складається із трьох шарів стружки (середній шар з стружки великих розмірів, а два крайніх з дрібної стружки), фрезерування відбувається у зовнішньому шарі і на межі з середнім шаром спостерігається суттєве зниження міцності та унеможливлення подальшої обробки.

Щоб розвивати у майбутніх столярів дизайнерське мислення, доцільно залучати їх до пошукової роботи, пов'язаної з взаємодією традиційних і нових конструкційних матеріалів, впливом на конструкцію, виявлення нових можливостей у передаванні змісту. У цьому контексті важливу роль відіграє сучасне обладнання.

Сучасні деревообробні верстати надають ширші технологічні можливості і водночас забезпечують вищу якість і точність виконання робіт, проте їхнє застосування економічно найбільш доцільне для масового виробництва виробів. В умовах навчальної майстерні верстат-копір дає змогу водночас виготовити велику кількість точних деталей за короткий відрізок часу, задавши програму відповідно до креслення. Однак наявність сучасного обладнання ще не гарантує високоякісної роботи, адже воно працює бездоганно в руках кваліфікованого спеціаліста, який знає усю технологію і специфіку роботи. Обладнання лише полегшує і прискорює процес роботи, дає можливість втілити задум за допомогою різних методів.

Залучення майбутніх столярів до художньо-технічного проектування доцільно починати з формування особистісної мотивації, тобто виготовлення виробів, що мають особистісну значущість. Зокрема, можна запропонувати розпочати з переобладнання власної кімнати, тобто виконання проекту «Модернізація моєї кімнати». Це може бути модернізація старого столу, за яким навчається учень, виготовлення цікавої полочки, крісла тощо. Родзинкою такого проекту може бути умова виготовити (модернізувати) за власний кошт, що передбачає складання простого кошторису, який укладається у фінансові можливості. Відповідно така тематика проекту найкраще реалізується в умовах гурткової роботи з дисципліни. Проте цінність здобутих знань і вмінь буде незаперечною для формування професійної майстерності майбутніх столярів.

Таким чином, на основі зазначеного вище можна зробити наступний висновок. Перехід на вищий рівень технологічного розвитку виробництва потребує фахівців робітничих професій, які володіють проектно-творчою компетентністю, яка у закладах професійної (професійно-технічної) освіти формується художньо-технічним проектуванням. У цьому контексті актуальним завданням професійної (професійно-технічної) освіти є використання педагогічних технологій, здатних розвивати конструктивне творче мислення, зокрема, художньо-технічне проектування. Специфічною особливістю роботи столяра є необхідність знати сукупність вимог, які формують предметний зміст виробу та орієнтують на вибір матеріалу.

Залежно від типу виробництва столяр більшою чи меншою мірою повинен володіти сформованістю художньо-естетичною та техніко-технологічною культурою виконавця, що дає йому можливість створювати об'єкти професійної творчості.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України на 2017/2018 навчальний рік: Лист ІМЗО № 21.1/10-1470 від 13.07.17 року. URL: <: https://osvita.ua/-legislation/Ser_osv/56880/ (дата звернення: 21.10.2017).

2. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017. URL: <: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 21.10.2017).

3. Руденченко А. Етнодизайн як міждисциплінарний феномен створення творчого освітнього простору. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2014. № 10 (Ч.3). С.140-146.

4. Сліпчишин Л.В. Теоретичні та методичні основи розвитку художньо-технічної творчості учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти у процесі навчання технічних дисциплін: монографія. Львів : СПОЛІОМ, 2018. 420 с.

5. Hayman, Sara L., «Investigating STEAM: Integrating Art and STEM to Spark Innovation» (2017). Curriculum and Instruction Undergraduate Honors Theses. 16. URL: <: <http://scholarworks.uark.edu/cieduht/16> (дата звернення: 11.02.2019).

6. Hyun Ju Park, Soo-yong Byun, Jaeho Sim, Hyesook Han, Yoon Su Baek. Teachers' Perceptions and Practices of STEAM Education in South Korea Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education, 2016, 12(7), 1739-1753 doi: 10.12973/eurasia.2016.1531a

7. Zhao Hui Chen Developing STEAM Education to Improve Students' Innovative Ability. An Interview with Prof. Georgette Yakman. 2016, October 10 URL: <: <https://steamedu.com/developing-steam-education-to-improve-students-innovative-ability/> (дата звернення: 11.02.2019).

УДК 7.035.92: 377.1

Н.В.Ткачик,

Національний педагогічний університет імені

М.П.Драгоманова,

м.Київ

ХУДОЖНІЙ МЕТАЛ В ІНТЕР'ЄРІ

У статті висвітлено деякі з можливостей використання металу в повсякденному житті, зокрема, у дизайні інтер'єру. Показано перспективу розвитку даного виду мистецтва. Стаття дасть можливість зрозуміти те, що застосування художнього металу має безмежні можливості для розвитку.

Ключові слова: художній метал, литво, ковальство, емальєрство, інтер'єр.

The article highlights some of the possibilities of using metal in everyday life, in particular, in interior design. The perspective of development of this type of art is shown. The article will make it possible to understand that the use of artistic metal has limitless possibilities for development.

Key words: artistic metal, casting, blacksmithing, enamelling, interior.

Актуальність дослідження. Галузь художнього металу є надзвичайно пізнавальною, має глибоке коріння в історії українського мистецтва. Водночас при порівнянні ступеню її вивчення з іншими видами ужиткового мистецтва можна дійти висновку, що вона є найменш осягненою. Як зауважив Р.Шмагало, мистецтво, яке з давніх-давен побутувало на теренах нашої землі, не може чекати на глибші дослідження, чекати, що хтось в один момент покаже справжню велич мистецтва, яке впродовж віків розвивалось [6].

Тому **метою** статті є довести те, що такий простий на перший погляд матеріал як метал може трансформуватись у дивовижні речі. **Задачі,** що мають бути розв'язані: охарактеризувати роль і місце художнього металу у контексті розвитку декоративно-ужиткового мистецтва; показати, які види художнього металу використовуються в інтер'єрі; виділити технології, що використовуються для виготовлення виробів

художнього металу; проаналізувати художньо-естетичні якості металів, що використовуються в інтер'єрі; показати стилеві особливості металевих виробів в інтер'єрі, характерні для України ХХ-ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. Декоративно-ужиткове мистецтво є найдавнішим видом і способом художньої діяльності людини. Його існування найтіснішим чином визначає розвиток давніх цивілізацій, відкриває загадки історії, міфології, культури. Предметний ряд декоративно-ужиткового мистецтва охоплює створення та оздоблення виробів здебільш побутового призначення – з глини, каменю, металу, дерева, тканин з високим рівнем художньої виразності та самобутності, що відрізняють їх від звичайного ремесла [2].

Металообробна справа є однією з найбільш розвинених і розгалужених галузей ремісничого виробництва і художньої творчості в Україні. Опираючись на це, можна стверджувати, що давні традиції мистецтва художнього металу різних регіонів внесли неоціненний вклад у розвиток культурної спадщини. Це важлива складова розвитку культурного прогресу України [1].

Найбільш поширеними видами художнього металу, які використовуються в інтер'єрі, є ковальство та художнє литво. А доповнює їх емальєрство.

Технологічний процес кування може здійснюватись ручним способом або машинним. При ручному куванні майстер впливає безпосередньо на інструмент (молот чи кувалду), яким обробляється виріб, або на сам метал. Велика частина роботи виконується вручну, необхідну форму металу надають шляхом нанесення ударів молота чи кувалди, деформуючи матеріал. Такий спосіб є дуже кропітким та потребує неабиякої вправності та досвіду. Машинне кування здійснюється на спеціальному обладнанні, на кувальних машинах чи гідравлічних пресах. Для важких заготовок використовують навіть підйомні крани з підйомником, спеціальні маніпулятори та кантувателі [3].

Дещо іншою є техніка художнього лиття, яка знайшла широке застосування в дизайні як інтер'єрів, так і екстер'єрів. Такі вироби підкреслюють індивідуальність будь-якого інтер'єру і створюють особливу атмосферу. Починаючи з ХVІІІ століття, в Україні (яка була на той час у складі Російської

імперії), були популярними вироби малої скульптури, виготовлені з металу литтям – бюсти, статуетки, ажурні решітки, каміни тощо. Сьогодні кращі традиції художнього литва зберігають випускники художніх професійних закладів, а також деякі художньо обдаровані студенти металургійних закладів вищої освіти.

Аналіз інформації про застосування в інтер'єрі різних видів металів дозволив виокремити найбільш вживані з них. Більш детально розглянемо нижче.

Золото. В інтер'єрі це завжди популярний метал. Воно поєднується з чистими, а також із глибокими темними кольорами: коричневим, синім, червоним, бордо, зеленим. Зі світлих золото вдало доповнить кремовий, бузковий, блакитний, бірюзовий, жовтувато-коричневий колір. Головне, щоб будь-яка окрема деталь не створювала враження зайвого елемента.

Срібло. Прекрасно доповнить як димчасті, так і яскраві кольори. Не рекомендується поєднувати із чорними – інтер'єр стає похмурим. Найбільш органічне поєднання срібло утворює із сірим. Добре використовувати цей метал і в інтер'єрах, де переважають блакитний, світло-рожевий, бузковий, білий, соковитий жовтий колір, яскрава зелень. Срібні деталі помітні, відразу приковують погляд і тому краще використовувати їх потроху.

Сталь. Найбільш поєднуваний метал в інтер'єрі, оскільки його використання до будь-якого кольору та фактури безпрограшне. Особливо помітно сталь виглядає на тлі темної матової поверхні, у поєднанні із деревом, каменем, кахлем.

Мідь. Дизайнери визнали її найкращим металом для легких інтер'єрів у пастельних відтінках. Також її пропонують використовувати і як помітну деталь на темному тлі: чорному, синьому, зеленому. Добре поєднується мідь із деревом.

Латунь. Вона найкраще підходить інтер'єру у ретро- та класичному стилях. Її радять використовувати у поєднанні із природними кольорами. Така композиція виглядає легко та ненабрідливо, імпонує сучасній моді на затишні спрощені інтер'єри.

У сучасному дизайні інтер'єру метал займає одну з основних позицій через міцність, довговічність, використання

різних текстур, специфічний блиск, а також провідність електрики і тепла. Саме тому багато дизайнерів віддають перевагу цьому матеріалу в оформленні сучасних інтер'єрів (дивись світлина нижче)

Світлина 1. Декоративний диван для відпочинку (художнє кування).

Якщо раніше метал використовували в основному для офісних приміщень, а також кухні та ванних кімнат, то зараз можна досить часто зустріти його і в оформленні спальні та вітальної кімнати. Не обов'язково використовувати саме метал для таких цілей, адже тепер можна отримати ілюзію металу практично на будь-якій поверхні (штукатурка, пластик, бетон, кераміка, скло, глина, дерево, гіпс, скловолокно, а також картон і навіть папір).

Технологія Verometal дозволяє нанести металеве покриття на об'єкт будь-якого розміру і форми, зберігаючи при цьому всі його складові та рельєф. Отриманий виріб візуально буде неможливо відрізнити від металевого тому, що він буде без швів і стиків. За своєю суттю це не просто покриття чи фарба, а

справжній метал з усіма його властивостями. Технологія Verometal – це не тільки довговічність і міцність, екологічна безпека матеріалів і універсальність використання. Галузь її застосування настільки широка, що обмежується тільки фантазією споживача. Одним із найважливіших переваг застосування металізації є те, що вага предметів після покриття металом практично не змінюється, а візуально відрізнити від металу неможливо [4].

Світлина 2. Ковані світильники.

Дизайнери для створення сучасного інтер'єру з родзинкою нерідко використовують метал. Це можуть бути блискучі панелі або мозаїка, контрастні поєднання або зонування приміщень. Процес металізації можна застосовувати як для великих, так і для маленьких об'єктів. Наприклад, Verometal використовується для обробки меблів і камінів, фасадів кухні і предметів побуту. Оригінальним рішенням біля каміна може бути підвісне крісло з металевим покриттям. Крім того, його можна використовувати для сходів, балок і колон. Додати респектабельності або витонченості, свіжості або сучасності можуть такі предмети інтер'єру як полицьки, каркас навколо ліжка, столик на колесах, стільці, люстра або бра з металевим покриттям. Загалом, ідей для оформлення будь-якого приміщення може бути надзвичайно багато. Все залежить від того, в якому стилі виконана кімната.

Сучасні технології дають можливість використовувати метал навіть у вигляді штукатурки. Це новітня дизайнерська розробка – штукатурка з покриттям з міді. Це не імітація, а справжній метал, який укладається на стіну як звичайна штукатурка.

Цікавим варіантом використання металу для декору стін стане метал з лазерною різкою. Це технологія термічного різання й розкроювання матеріалів, при якій як джерело енергії використовується лазер високої потужності. Сфокусований лазерний промінь, керований системою числового програмного керування, забезпечує високу концентрацію енергії й дозволяє розтинати практично будь-які матеріали незалежно від їх теплофізичних властивостей.

Художній метал як машина часу здатний перенести в казку. Плавні лінії природи, завмерлі в металі, заворюють погляд. У стародавні часи ковані вироби в інтер'єрі було доступні тільки вищим станам. Ковані аксесуари прикрашали замки і палаци. Метал відмінно вписується у всі стилі: від класичного до хай-теку, кантрі, грандж, еkleктика — скрізь прийнятні ковані аксесуари. Але найчастіше використання металу в інтер'єрі асоціюється з такими стилями: модерн, хай-тек, мінімалізм, лофт, фьюжн та урбаністичний. Широко використовуються в інтер'єрі поєднання металу з різними сучасними матеріалами, блискучі панелі, плитка при оформленні стін або підлоги, а

також мозаїка. У приміщеннях у стилі вінтаж теж можна використовувати металеві предмети інтер'єру, меблі та аксесуари. Сучасні дизайнерські рішення дозволяють створити за допомогою металу холодний стиль із характерним блиском або більш затишний і теплий варіант. Вигідно підкреслюють один одного залізо і дерево, залізо і скло, залізо і натуральні тканини. Єдина умова — простір, адже метал величний. Його не можна втискати в тісноту, йому потрібне повітря навколо. Ковані речі гарно виглядають, коли є звідки на них дивитися.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок про те, що сьогодні все більше метал розглядається як стильна прикраса. Якщо втримати його у межах кольору та гармонії, в будинку буде створений вишуканий елегантний інтер'єр. Художній метал як діяльність відкриває широкі можливості, реалізація яких не потребує відкриття нових заводів з великою кількістю робочих місць, перекваліфікації або зміни напряму роботи. Потрібен лише чистий аркуш паперу: що на ньому намалюєш, те і робиш. Потрібен просто новий ескіз та любов до своєї справи. Адже саме це є великою перевагою у виборі професії на все життя. Саме так висловлюється про роботу з металом як справу всього життя засновник мистецької студії «Клейнод» Мар'ян Шимчук [5].

Список використаних джерел

1. Волошенко В. Витоки художнього металу Львова (досвід міських металообробних цехів XIV – XVIII ст.). Вісник Львівської національної академії. мистецтв. С.161–173. URL:< https://lnam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf.../161-173_Voloshenko.pdf
2. Енциклопедія металу. URL:< <http://artmetal.org.ua>
3. Ковальське мистецтво. URL:< <http://retro-mebli.com/articles/article-010>
4. Технологія Verometal. URL:<<https://verometal.com.ua/uk/-verometal-v-interyeri/>
5. Той, що малює металом. URL:<<https://theukrainians.org/-malyuye-metalom/>
6. Шмагало Р. Художній метал України. XX-XXI ст. Том 2. Львів, .2015.668 с.

РЕФЛЕКСІЇ

НЕПЕРЕРВНІСТЬ ТРАДИЦІЙ ЯК ЯКІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Індикатором ефективності навчання в освітньому закладі є професійна доля та успіхи випускників. Адміністрація ДНЗ «Художнє професійно-технічне училище імені Й.П.Станька» традиційно запрошує випускників різних років поділитись своїм досвідом з майбутніми випускниками.

28 березня 2019 року учасниками конференції «Вікова спадщина українського народу: регіональний аспект» були три випускниці училища 2013 року – Христина Грабінська, Юлія Пахолок та Анна Вовк, майстром виробничого навчання яких була Наталія Дюг.

Після закінчення училища дівчата продовжили навчання у Прикарпатському національному університеті імені В. Стефаника та Національному лісотехнічному університеті України. Вони стверджують, що ази розуміння мистецтва та основу фаховості як живописців їм заклали в училищі.

Христина, Юля та Анна ще під час навчання в училищі виявили свій хист не лише до малювання, вони були також активними учасницями художньої самодіяльності. Неодноразово їхні дзвінки голоси лунали в актовій залі, заворожуючи слухачів виконанням пісень. У привітанні, яке виголосили дівчата учасникам конференції, прозвучали теплі слова на адресу закладу та тих педагогів, які відкрили їм шлях у професію. І для завершення образу-спогаду про навчання в училищі дівчата виконали пісню.

Учасники конференції, працівники та учні мали можливість оглядати творчий доробок випускниць. На виставці були представлені роботи дівчат останніх років (на світліні низу), а також випускні роботи, які зберігались в училищі (на світліні вверху).

На урочистому відкритті виставки директор ХПТУ імені Й.П.Станька Василь Гевало подякував дівчатам за невтомну роботу і прагнення зростати у творчості.

Світлина 1. Зліва направо: Юлія Пахолок, майстер художнього розпису Наталія Дюг, Анна Вовк та Христина Грабінська.

Світлина 2. Привітання учасників конференції.

Світлина 3. Зліва направо: Юлія Пахолок, директор Василь Гевало, Христина Грабінська та Анна Вовк.

Своїми міркуваннями про виставку поділився також випусник училища 1973 року, а сьогодні заслужений діяч мистецтв, доцент кафедри академічного живопису ЛНАМ Ігор Гавришкевич. Він високо оцінив мистецьку роботу молодих художників і побажав подальших успіхів.

Світлина 5. Ігор Гавришкевич ділиться думками про виставку творчого доробку випускників училища 2013 року.

Світлина 4. Жваве обговорення фахівцями проблем художньо-мистецького життя та художньої освіти.

Світлина 6. Після завершення конференції.

НАШІ АВТОРИ

Гнатюк Михайло Васильович – доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат мистецтвознавства, м. Івано-Франківськ

Денькович Наталія Андріївна – аспірантка кафедри педагогіки та соціального управління НУ «Львівська політехніка», м. Львів.

Дешиця Неонілія Вікторівна – викладач Львівського вищого професійного училища технологій та сервісу, м. Львів.

Зварич Олексій Дмитрович – викладач художніх дисциплін ДНЗ «Художнє професійно-технічне училище імені Й.П.Станька», смт Івано-Франкове, Львівська обл.

Плесак Світлана Миколаївна – викладач географії, заступник директора з виховної роботи ДНЗ «Художнє професійно-технічне училище імені Й.П.Станька», смт Івано-Франкове, Львівська обл.

Кашшай Олена Степанівна – старший викладач кафедри образотворчого мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Сидор Михайло Богданович – доцент кафедри культурології та мистецької освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, кандидат мистецтвознавства, м. Дрогобич, Львівська обл.

Сліпчишин Лідія Василівна – доцент кафедри загально технічних дисциплін та охорони праці, Відокремлений структурний підрозділ «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти» Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, кандидат педагогічних наук, м. Львів.

Стахник Андрій Михайлович – викладач спецдисциплін, заступник директора з навчально-виробничої роботи ДНЗ «Художнє професійно-технічне училище імені Й.П.Станька», смт Івано-Франкове, Львівська обл.

Ткачик Наталія Володимирівна – студентка Інженерно-педагогічного факультету Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Наукове видання

**ВІКОВА СПАДЩИНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ:
РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ**

Збірник наукових праць

Упорядник: Сліпчишин Л. В., доцент кафедри загальнотехнічних дисциплін та охорони праці, ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти» Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, кандидат педагогічних наук, м. Львів.

Редактор: Лозинська М. А.

Комп'ютерне верстання: Нерода Т. В.

Відповідальний за випуск: Сліпчишин Л. В.

Підписано до друку 19.04.2019 р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний
Ум. друк. арк. 5,58. Зам. № 28/01-04.

Видавництво “СПОЛОМ”. 79008 Україна,
м. Львів, вул. Краківська, 9. Тел. /факс: (380-32) 297-55-47.
E-mail: spolom_lviv@ukr.net. Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності:
серія ДК, № 2038 від 02.02.2005 р.

Друк ФОП Гуменецький М. В. 81630 Львівська обл.,
Миколаївський р-н, с. Гонятичі, вул. Польова, 10.
Свідоцтво фізичної особи підприємця:
№083613 від 18.08.2008 р.